

**BANKACILIK
DÜZENLEME VE DENETLEME
KURUMU**

**TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE ÇEVRESEL VE
SOSYAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK**

**SÜRDÜRÜLEBİLİR BANKACILIK SORU SETİ
BULGULARI**

**Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı
Ağustos 2024**

Bu dokümanda yer alan veriler ve değerlendirmeler temel olarak bankalarca "Sürdürülebilir Bankacılık Soru Seti (2023)" kapsamında yapılan beyanlara ve kamuya açık bilgilere dayalı olup Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu için sorumluluk doğurmaz. Dokümanda yer alan veri ve bilgiler yatırım amaçlı kullanılamaz.

Hazırlayanlar:

Berk MESUTOĞLU

Abdurrahman ARSLAN

Zeynep ERYILMAZ

Utku TURAN

Muhammed Abdusselam KARAKAŞ

Meltem GÖKSU KARA

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ.....	ii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	iv
1. GİRİŞ	1
2. GENEL ÇERÇEVE.....	2
2.1. Amaç.....	2
2.2. Kapsam	2
2.3. Yöntem	2
3. BULGULAR	3
3.1. Stratejiler ve Politikalar	3
3.2. Kurumsal Yönetim	5
3.2.1. Yönetim Kurulunun Rolü.....	5
3.2.2. Bankada Sürdürülebilirlikten Sorumlu En Üst Düzey Yetkili	6
3.2.3. Kurumsal Yapılanma	7
3.3. İklimle Bağlantılı Risklerin Yönetimi.....	8
3.4. Çevresel ve Sosyal Risk Değerlendirmesi (ÇSRD) Uygulaması	14
3.5. Sosyal Sürdürülebilirlik	16
3.5.1. Cinsiyet ve Fırsat Eşitliği.....	16
3.5.2. Sosyal Girişimlerle Entegrasyon	19
3.5.3. Sosyal Etki ve Sosyal Yatırımlar	20
3.5.4. Finansal Kapsayıcılık.....	20
3.5.5. Sosyal Finans Konusunda Farkındalık Düzeyi	21
3.6. Üyelikler ve Taahhütler.....	21
3.7. Çevresel Ayakizi	23
3.7.1. Temel Kaynak Tüketimleri.....	23
3.7.2. Sera Gazı Emisyonları	24
3.7.3. İnsan Kaynağı Çalışma Modelleri	26
3.7.4. Çevresel Ayakizinin Küçültülmesine Yönelik Standartlara Uyum.....	26
3.8. Raporlama Uygulamaları	27
3.8.1. Genel Görünüm	27
3.8.2. Raporlama Kapsamı	28
3.8.3. Uluslararası Raporlama Standartlarına Uyum.....	29
3.9. Finansman	30
3.9.1. Alınan Krediler	30
3.9.2. Borçlanma Enstrümanları	33
3.9.3. Kullanılan Ticari ve Kurumsal Krediler	34
3.9.4. Kullanılan Bireysel Krediler	37
3.10. Performans Derecelendirmesi.....	38
4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	44

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Sürdürülebilirliğe Yönelik Stratejiler ve Politikaların Genel Görünümü	3
Tablo 2: Sürdürülebilirlikle Bağlantılı Konulara Dair Yönetim Kurulunun Rolü	6
Tablo 3: Sürdürülebilirlikten Sorumlu En Üst Düzey Yetkililer	7
Tablo 4: Sürdürülebilirliğe İlişkin Yapılanma	7
Tablo 5: Sürdürülebilirliğe İlişkin Operasyonel Birimler	8
Tablo 6: İklimle Bağlantılı Finansal Risklerin (İBR) Yönetimine Dair Hususlar	10
Tablo 7: Bankalarca Fiziksel Riskler Açısından En Önemli Görülen İlk Beş Sektör	12
Tablo 8: Bankalarca Geçiş Riskleri Açısından En Önemli Görülen İlk Beş Sektör	13
Tablo 9: Çevresel ve Sosyal Risk Değerlendirmesi (ÇSRD) Uygulamasına İlişkin Hususlar	15
Tablo 10: Çevresel ve Sosyal Risk Değerlendirmesinden Geçmiş Krediler (2022 Aralık)	16
Tablo 11: Türk Bankacılık Sektöründe Kadın Çalışanların Oranı	17
Tablo 12: Türk Bankacılık Sektöründe Kadın Yöneticilerin Oranı	17
Tablo 13: Türk Bankacılık Sektöründe Cinsiyete Göre Ücret Farklılaşması	18
Tablo 14: Banka Müşterisi Vakıflar, Dernekler ve Koooperatifler	19
Tablo 15: Yurtdışı ve Yurtiçi İnisyatifler, Platformlar ve Taahhütler	22
Tablo 16: Bankaların Kaynak Tüketimleri	24
Tablo 17: Bankaların Sera Gazı Emisyonu Beyanları	25
Tablo 18: Düşük Emisyonlu Taahhüt Araçlarının Kullanımı	26
Tablo 19: Uzaktan & Hibrit Çalışma Modelleri	26
Tablo 20: Çevresel Ayakızının Küçültülmesine Yönelik Standartlara Uyumu Gösteren Belgeler	27
Tablo 21: Raporlama Uygulamalarına İlişkin Genel Görünüm	28
Tablo 22: Sürdürülebilirliğe Yönelik Raporlarda Yer Alan Hususlar	29
Tablo 23: Uluslararası Raporlama Standartlarına Uyum	30
Tablo 24: Yurtdışından Sürdürülebilirlik Odaklı Kullanılan Kredilerin Yıllar İtibarıyla Seyri	30
Tablo 25: Sürdürülebilirliğe Yönelik Olarak Yurtdışı Kuruluşlardan Kullanılan Krediler	31
Tablo 26: Yurtdışından Kullanılan Kredilerden Kaynaklanan Bakiye Yükümlülükler	32
Tablo 27: Sürdürülebilirliğin Finansmanına Yönelik Olarak İhraç Edilen Menkul Kıymetler	33
Tablo 28: Bankalarca Sürdürülebilirlik Alanlarına Kullandırılmış Ticari ve Kurumsal Krediler (Milyon TL)	35
Tablo 29: Bankalarca Fosil Yakıt Alanlarına Kullandırılmış Ticari ve Kurumsal Krediler (Milyon TL)	36
Tablo 30: Ticari ve Kurumsal Kredilerin Genel Görünümü (Milyon TL)	37
Tablo 31: Çevresel ve Sosyal Sürdürülebilirlik Alanlarına Kullandırılan Bireysel Krediler (Milyon TL)	37
Tablo 32: Bireysel Kredilerin Genel Görünümü (Milyon TL)	38
Tablo 33: Sürdürülebilirlik Performansı Derecelendirmesi Yaptıran Bankalar	39
Tablo 34: Karbon Saydamlık Projesi (CDP) Kapsamında Alınan Notlar	40
Tablo 35: Refinitiv ESG Scores Kapsamında Alınan Notlar	40
Tablo 36: Borsa İstanbul (BIST) Sürdürülebilirlik Endeksi Kapsamında Alınan Puanlar	41
Tablo 37: Sustainalytics ESG Risk Ratings Kapsamında Alınan Notlar	41
Tablo 38: Morgan Stanley Capital International (MSCI) ESG Scores Kapsamında Alınan Notlar	41
Tablo 39: Bloomberg's Gender-Equality Index (GEI) Kapsamında Alınan Puanlar	42

Tablo 40: Bloomberg ESG Disclosure Score Kapsamında Alınan Notlar.....	42
Tablo 41: FTSE Russell's Ratings Kapsamında Alınan Puanlar	42
Tablo 42: Standard & Poor's (S&P) Global Ratings Kapsamında Alınan Puanlar	43
Tablo 43: Moody's Credit Impact Score (CIS) Kapsamında Alınan Notlar	43
Tablo 44: Fitch Rating ESG Relevance Score Kapsamında Alınan Puanlar	43

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AIB	Asya Altyapı Yatırım Bankası
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BIST	Borsa İstanbul
BM	Birleşmiş Milletler
CDP	Karbon Saydamlık Projesi
CIS	Moody's Credit Impact Score
CO₂	Karbondioksit
ÇSRD	Çevresel ve sosyal risk değerlendirmesi
ÇSRY	Çevresel ve sosyal risk yönetimi
ÇSY	Çevresel, sosyal, yönetişimsel
EBRD	Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası
EIB	Avrupa Yatırım Bankası
ENVER	Enerji Verimliliği Derneği
EP	Ekvator Prensipleri
ERTA	Entegre Raporlama Türkiye Ağı
EYDK	Etki Yatırımı Danışma Kurulu
GEI	Bloomberg Cinsiyet Eşitliği Endeksi
GHG	Sera gazı
GIIRS	Küresel Etki Yatırımı Derecelendirme Sistemi
GRI	Küresel Raporlama İnisiyatifi
HBAS	BDDK-Hızlı Bilgi Aktarım Sistemi
HES	Hidroelektrik santrali
IBRD	Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası
ICMA	Uluslararası Sermaye Piyasası Birliği
IFC	Uluslararası Finans Kurumu
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
IIRC	Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi
IPS	Moody's Issuer Profile Scores
ISO	Uluslararası Standartlar Örgütü
ISS	Kurumsal Hissedar Hizmetleri
ISSB	Uluslararası Sürdürülebilirlik Standartları Kurulu
İBR	İklimle bağlantılı finansal riskler
JBIC	Japonya Uluslararası İşbirliği Bankası
JCR	Japonya Kredi Derecelendirme Kuruluşu
JICA	Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı
KGK	Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu

LEED	Enerji ve Çevre Dostu Tasarımda Liderlik
MSCI	Morgan Stanley Capital International
NZBA	Net Sıfır Bankacılık Birliği
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
PROPARCO	Ekonomik İşbirliği için Teşvik ve İştirak Şirketi
REC	Merkezi ve Doğu Avrupa için Bölgesel Çevre Merkezi
SASB	Sürdürülebilirlik Muhasebe Standartları Kurulu
SBTI	Bilim Temelli Hedefler İnisiyatifi
SKA	Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları
SKD	İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği
SKDM	Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması
STK	Sivil toplum kuruluşu
TCFD	İklimle Bağlantılı Finansal Raporlama Görev Gücü
TGA	Tahsili gecikmiş alacak
TKYD	Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği
TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNEP FI	Birleşmiş Milletler Çevre Programı Finans İnisiyatifi
UNGC	Birleşmiş Milletler Küresel İşbirliği
UNPRI	Birleşmiş Milletler Sorumlu Yatırım İlkeleri
YK	Yönetim kurulu
WEP	Kadının Güçlenmesi Prensipleri
WWF	Doğal Hayatı Koruma Vakfı

1. GİRİŞ

Sürdürülebilir bir ekonomiye geçiş sürecinin temel unsurlarını oluşturan yeni teknolojilerin ve uygulamaların hayata geçirilmesi, gerekli fiziki ve kurumsal altyapının oluşturulması ve geniş çaplı bir zihniyet değişikliğinin sağlanabilmesi, çok büyük ölçüde uygun finansman imkanlarının varlığını gerektirmektedir. Bu bakımdan finans sektörü sürdürülebilir ekonomiye geçiş sürecinin başarısı açısından merkezi ve kritik bir konumda bulunmaktadır.

Ülkemiz finans sektörü içerisinde %83 oranında ağırlıklı bir paya sahip olan Türk bankacılık sektörü nitelikli insan kaynağı, uluslararası piyasalar ile yüksek entegrasyon düzeyi ve yenilikçi ve dinamik vizyonu ile pek çok alanda olduğu gibi ülkemizin sürdürülebilirliğe yönelik çabalarında da öncü bir rol oynamaktadır. Sürdürülebilirlikle bağlantılı risk ve fırsatların anlaşılması ve analiz edilmesi, sürdürülebilirlik amaçlı uluslararası fonlara aracılık edilmesi, başta yenilenebilir enerji olmak üzere yeşil dönüşüme yönelik yatırımlara finansman sağlanması ve operasyonlar neticesinde ortaya çıkan karbon ayak izinin küçültülmesi bu çabaların yoğunlaştığı başlıca alanları oluşturmaktadır.

Pek çok ülkede olduğu gibi, ülkemizde de sürdürülebilir finansla ilişkin resmi ve genel kabul görmüş tanımlama, sınıflandırma ve raporlama uygulamalarının bulunmaması bu alanda amaca uygun, karşılaştırılabilir, tutarlı ve güvenilir veri üretilmesini engellemekte ve yukarıda değinilen çabaların takip edilmesini ve değerlendirilmesini güçleştirmektedir. Bununla birlikte, sektördeki mevcut kurumsal kapasitenin, sağlanan gelişmelerin ve genel eğilimlerin belirlenmesi, kamu politikalarına yönelik ihtiyaçların ve olası düzenlemelere yönelik hazırlık durumunun değerlendirilebilmesi açısından önem taşımaktadır.

Bu çerçevede, 2018 yılında yayımlanan ve Kurumumuzca bu alanda gerçekleştirilen ilk çalışma niteliği taşıyan “Türk Bankacılık Sektöründe Çevresel ve Sosyal Sürdürülebilirlik” başlıklı Araştırma Raporu sektördeki mevcut durumun ve eğilimlerin tespiti açısından çok değerli bilgiler sunmuştur. 2023 yılında bankalara gönderilerek yanıtlanması istenen “Sürdürülebilir Bankacılık Soru Seti” ise, aradan geçen süre zarfında elde edilen bilgi ve tecrübeler ve ulusal ve uluslararası düzeyde ortaya çıkan gelişmeler ışığında, ilk çalışmadan farklı olarak iklim risklerinin yönetimine ve sürdürülebilirliğin temel ve ayrılmaz boyutlarından birisini teşkil eden sosyal sürdürülebilirliğe daha geniş bir yer ayırmıştır.

Soru Setine bankalarca verilen yanıtlar, Kurumumuzun son yıllarda ilgili paydaşlarla yakın bir iş birliği ve iletişim içerisinde yürüttüğü yahut aktif katkı verdiği çalışmalar açısından önemli bilgiler ve gözlem imkânı sunmuştur. Özellikle, Kurumumuzca, Basel Bankacılık Komitesinin ilgili ilkeleri çerçevesinde hazırlanan, iklimle bağlantılı risklerin yönetimine dair rehber taslağı ve büyük ölçüde AB uygulamaları referans alınarak hazırlanan yeşil varlık oranına yönelik düzenleme taslağı ile Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından Uluslararası Sürdürülebilirlik Standartları Kurulunun ilgili standartları esas alınarak yayımlanan sürdürülebilirlik raporlama standartları bunların başında gelmektedir.

2. GENEL ÇERÇEVE

2.1. Amaç

Sürdürülebilir Bankacılık Soru Seti ile, Türkiye'de faaliyet göstermekte olan bankaların çevresel ve sosyal sürdürülebilirliğe ve iklimle bağlantılı finansal risklere dair strateji ve politikaları, hedef ve taahhütleri, kurumsal yapılanmaları, risk yönetimi ve raporlama uygulamaları, finansman faaliyetleri ve performansları konusunda sektörel düzeyde, uygun kapsam ve detayda, güncel ve güvenilir bilgi ve verilerin oluşturulması amaçlanmıştır.

Bu suretle; (1) Kurumumuzun sürdürülebilir bankacılığa yönelik politika oluşturma, düzenleme ve denetleme süreçlerinin etkinliğinin artırılması, (2) bankacılık sektörünün kuruluşlar ve sektör bazında sürdürülebilirlik konusundaki gelişmişlik düzeyinin ve Kurumumuz ve diğer yetkili kuruluşlar tarafından hazırlanan ya da hazırlıkları sürdürülmekte olan düzenlemelere uyum kapasitesinin değerlendirilmesi, (3) üyesi ya da muhatabı olunan ulusal ve uluslararası kuruluş ve platformların sektör bazındaki veri ve bilgi taleplerinin sağlıklı bir şekilde karşılanabilmesi ve (4) özellikle sürdürülebilir finans alanında henüz kapasite, strateji-politika ve uygulama geliştirmemiş bankaların yapacakları öz değerlendirmeye dayalı olarak bilgi ve farkındalık düzeylerinin artırılması hedeflenmiştir.

2.2. Kapsam

Soru seti, 2022 yılsonu itibarıyla Türkiye'de faaliyet göstermekte olan (TMSF bünyesindeki bankalar ve İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş. hariç) 54 bankaya gönderilmiştir.

Soru seti 12 bölümden ve toplam 167 adet sorudan oluşmaktadır. Bölüm başlıkları: (1) stratejiler ve politikalar, (2) kurumsal yönetim, (3) iklimle bağlantılı finansal risklerin yönetimi, (4) çevresel ve sosyal risk değerlendirme sistemleri, (5) sosyal sürdürülebilirlik, (6) üyelik ve taahhütler, (7) çevresel ayakizi, (8) raporlama ve performans, (9) alınan krediler, (10) borçlanma enstrümanları, (11) ticari ve kurumsal krediler ve (12) bireysel krediler şeklinde belirlenmiştir.

Soru Seti kapsamında bankalardan finansal veriler ve çevresel ayakizi açısından (Bölüm 7, 9, 10, 11 ve 12) 2022 yılsonu itibarıyla, diğer veriler açısından ise en güncel (Temmuz 2023 itibarıyla) bilgiler talep edilmiştir.

2.3. Yöntem

Soru Seti, kapsamdaki bankalara BDDK-Hızlı Bilgi Aktarım Sistemi (HBAS) üzerinden elektronik olarak gönderilmiş ve aynı sistem üzerinden soruların yanıtlanması için bankalara (2023 yılı Haziran-Temmuz dönemi içerisinde) yedi haftalık bir süre verilmiştir. Soruların büyük bölümü, "evet", "hayır", "planlanıyor" şeklinde çoktan seçmeli yanıt hücreleri ve ilgili yanıtı destekleyici bilgilerin açık uçlu şekilde girildiği "açıklama" hücreleri aracılığıyla yanıtlanacak şekilde tasarlanmıştır. Ayrıca yanıtı tamamen açık uçlu şekilde verilebilecek sorular da bulunmaktadır.

Bankalardan alınan yanıtlar tamlik, amaca uygunluk, format ve tutarlılık açısından bir ön değerlemeye tabi tutulmuş ve düzeltme, ilave ya da değişiklik gerektiren yanıtlar bankalara geri gönderilerek nihai geri dönüş için bankalara ilave süre verilmiştir.

Gözden geçirme sürecinin ardından nihai hale getirilen banka yanıtları ayrıntılı bir şekilde ele alınmış, bu kapsamda 54 bankaya ait 9.018 adet cevabı ve bunlara yönelik olarak bankalarca yapılan ilave açıklamaları içeren toplamda yaklaşık 12.000 adet cevap hücresi değerlendirilmiştir. Değerlendirme kapsamında banka bazındaki veriler toplulaştırılmış, banka grupları itibarıyla özet tablolar ve bulgular ortaya konulmuştur.

3. BULGULAR

3.1. Stratejiler ve Politikalar

Stratejiler ve politikalar, bankaların sürdürülebilirlik alanındaki farkındalık ve adanmışlık düzeylerini, kurumsal kapasitelerini, temel yaklaşımlarını, amaç ve hedeflerini değerlendirmek açısından önem taşımakta, sürdürülebilirlikle bağlantılı pek çok uygulama ve girişimin çerçevesini ve başlangıç noktasını teşkil etmektedir. Stratejiler ve politikalar, kurumsal vizyon ve misyondan başlayarak genel yahut sürdürülebilirlik odaklı politika metinlerine ve stratejik planlara kadar farklı mecra ve düzeylerde ortaya konulabilmekte, basit ilke ve değerlerden somut hedef ve göstergelere kadar farklı şekillerde ifade edilebilmektedir.

Türk bankacılık sektöründe 2023 yılı itibarıyla aktif toplamı açısından sektör payı %52 olan 16 banka tarafından misyon ve vizyonları çerçevesinde çevresel ve sosyal sürdürülebilirliğe doğrudan ya da dolaylı şekilde atıf yapıldığı görülmektedir. Bu kapsamda; “sürdürülebilir büyüme ve kalkınma”, “sosyal sorumluluk bilinci”, “sürdürülebilir şehirleşme”, “sürdürülebilir değer”, “çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik”, “sosyal ve çevresel duyarlılık” ve “sosyal açıdan kapsayıcı finansman” gibi kavram ve terimlerin kullanıldığı gözlenmektedir.

Tablo 1: Sürdürülebilirliğe Yönelik Stratejiler ve Politikaların Genel Görünümü

	Banka Sayısı				Toplam Aktif Payı (%)
	Kamu	Özel	Yabancı	Toplam	
Misyon - vizyon ifadesi	4	6	6	16	52,3
Yazılı bir strateji-politika dokümanı	7	8	13	28	93,9
Ulusal-uluslararası taahhüt ve hedeflere atıf	4	8	4	16	57,9
BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına destek	3	7	6	16	46,8
Somut sayısal hedefler	4	6	5	15	66,6
Kapsam 1 -2 emisyonlarının azaltılmasına yönelik taahhüt	2	6	5	13	52,9
• Net Sıfır Bankacılık Birliği (NZBA)	-	4	4	8	30,1
• Bilim Temelli Hedefler İnisyatifi (SBTI)	1	5	4	10	42,2
Kapsam 3 emisyonlarının azaltılmasına yönelik taahhüt	1	4	3	8	41,1
Kömürle doğrudan bağlantılı faaliyetlere yönelik taahhüt	-	6	5	11	41,5
Hidroelektrik santrali finansmanı konusunda politika	-	2	1	3	1,6
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile bağlantılı kredilerin hesaplanması ve takibi	2	4	3	9	43,0

Toplam sektör payı %94 olan 28 bankanın çeşitli adlar altında çevresel ve sosyal sürdürülebilirliğe yönelik kamuoyu ile paylaşılmış yazılı bir strateji ya da politika dokümanı bulunmaktadır. Söz konusu dokümanlar genellikle sürdürülebilirlik politikası, çevresel ve sosyal etkilerin yönetimi politikası, iklim değişikliği politikası yahut çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik politikası gibi başlıklar altında münferit dokümanlar şeklinde olmakla birlikte bazı bankalarda genel kredi politikası dokümanı yahut banka stratejik planı gibi daha kapsayıcı dokümanlar altında özel başlıklar şeklinde de ortaya konulabilmektedir.

Toplam sektör payı %58 olan 16 bankanın strateji ve politika dokümanlarında çevresel ve sosyal sürdürülebilirliğe dair ulusal ve uluslararası taahhüt ve hedeflere açık bir şekilde atıfta bulunduğu görülmektedir. Bu kapsamda sırasıyla, “Birleşmiş Milletler (BM) Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları”, “Paris Anlaşması” hedefleri, ülkemizin net sıfır emisyon hedefi, “ILO Çalışma Yaşamında Temel İlkeler ve Haklar Bildirgesi”, “BM Küresel İlkeler Sözleşmesi” ve “İş Dünyası ve İnsan Haklarına Dair Rehber İlkeler” en sık atıfta bulunulan taahhüt ve hedefler durumundadır. Yine 16 bankanın (sektör payı %47) ise BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına (SKA) desteğini açıkça ortaya koyduğu gözlenmektedir.

Toplam sektör payı %67 olan toplam 15 bankanın çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik konularında belirlenmiş somut sayısal hedefleri bulunmaktadır. Söz konusu hedefler genellikle hem doğrudan etkilere (örneğin kapsam 1 ve 2 emisyonlarının ve kâğıt tüketiminin azaltılması yahut kadın yöneticilerin artırılması gibi) hem de dolaylı etkilere (sürdürülebilir finansmanın artırılması, karbon emisyonuna yönelik finansmanın azaltılması gibi) yöneliktir. Bununla birlikte, toplam sektör payı %12 olan 3 bankada finansman hedefleri yerine yalnızca doğrudan etkilere yönelik hedefler bulunduğu görülmektedir.

Toplam sektör payı %53 seviyesinde bulunan 13 bankanın kapsam 1 ve kapsam 2 emisyonlarının azaltılması yönünde kamuoyuna yönelik somut taahhütleri bulunmaktadır. Kapsam 3 emisyonlarının azaltılması yönünde taahhüdü bulunan banka sayısı 8, bu bankaların sektör içindeki payı ise %41’dir. Bu bankalardan toplam sektör payı %30 olan 8 adedi doğrudan ya da ana ortaklık banka üzerinden Net Sıfır Bankacılık Birliği (NZBA) üyesi olup toplam sektör payı %41 olan 10 banka Bilim Temelli Hedefler İnisiyatifi çerçevesinde taahhütte bulunmuştur.

Karbon emisyonunun temel kaynağını teşkil eden fosil yakıtlara yönelik faaliyetlerin (madencilik, taşıma, işleme ve enerji üretimi) finansmanı, emisyon azaltımı stratejilerinin odağında yer almaktadır. Bu çerçevede, kömürle doğrudan bağlantılı faaliyetlerin finansmanını azaltmaya ya da sonlandırmaya yönelik açık taahhütte bulunan banka sayısı 11 ve bunların toplam sektör payı %42’dir. Diğer taraftan, kömür dışındaki fosil yakıtlar açısından yalnızca sektör payı %10 düzeyinde olan 1 özel sermayeli bankanın doğalgaza dayalı yeni termik santral projesi finanse etmeme taahhüdü verdiği görülmektedir.

Hidroelektrik santrali (HES) finansmanı bankalar tarafından özellikli bir yatırım alanı olması dolayısıyla özel ve detaylı bir değerlendirmeye konu edilmektedir. Bu çerçevede, bazı bankalarca HES yatırımlarının temiz enerji üretimine imkân vermesi dolayısıyla öncelikli yatırım konularından birisi olduğu ifade edilirken pek çok banka tarafından ise çevre üzerindeki potansiyel etkileri nedeniyle proje bazında detaylı şekilde analiz edildiği vurgulanmaktadır. Sektör içerisindeki toplam payı yaklaşık %2 olan yalnızca 3 küçük ölçekli banka tarafından

sadece belli havzalardaki HES projelerinin finanse edildiği ve HES projelerinin toplam enerji üretim finansmanı içindeki payına ilişkin risk toleransı ve iştah seviyeleri belirlendiği beyan edilmiştir.

Sürdürülebilirliğin küresel düzeyde genel çerçevesini ortaya koymakta olan BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile bağlantılı kredilerin toplam tutarını ve kredi portföyü içerisindeki payını hesapladığını beyan eden 9 banka bulunmakta olup bu bankaların toplam sektör payı %43 düzeyindedir.

3.2. Kurumsal Yönetim

Kurumsal yönetim başlığı altında, bankalara yönetim kurullarının (YK) çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik konularında süreklilik arz eden bir görev ve sorumluluklarının olup olmadığı, bunların yazılı prosedürlere bağlanıp bağlanmadığı, yönetim kurullarında sürdürülebilirlik konularından sorumlu üye bulunup bulunmadığı ve bu üyelerin sürdürülebilirlik konularında bilgi ve tecrübeye sahip olup olmadıkları gibi hususlar ele alınmıştır.

3.2.1. Yönetim Kurulunun Rolü

Temel yönetim ve karar organı olarak yönetim kurullarının sürdürülebilirlik alanında doğrudan üstlendiği (karar alma, yönlendirme ve gözetime dair) görev ve sorumluluklar bankaların sürdürülebilirlik performansları üzerinde belirleyici bir etkiye sahip bulunmaktadır.

Türk bankacılık sektöründe, toplam aktifler içerisindeki payı %75 olan toplam 19 bankada yönetim kurulunun çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik konularında süreklilik arz eden bir görev ve sorumluluğu bulunduğu görölmektedir. Diğer taraftan, sektörde toplam %6'lık paya sahip 6 banka ise bu yönde planlama ve hazırlık aşamasında bulunmaktadır. Sektörün aktif büyüklüğünün %84'ünü oluşturan toplam 19 bankada yönetim kurulunun ve diğer üst yönetim kademelerinin çevresel ve sosyal sürdürülebilirlikle ilgili konulara yönelik görev ve sorumlulukları yazılı prosedürlere bağlanmış olup %8'lik paya sahip 9 bankada bu konuda planlama ve hazırlık aşamasında bulunmaktadır.

21 bankada (%91) yönetim kurullarında çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik konularından sorumlu en az bir üye bulunmakta olup bu üyelerin toplam sayısı 38'dir. Sorumlu üye sayısı her bir bankada çoğunlukla 1 olmakla birlikte bu üyelerin sayısı 5'e kadar çıkabilmektedir. Diğer taraftan, 16 bankanın (%62) yönetim kurullarında çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik konularında bilgi ve tecrübeye sahip toplam 23 üye bulunmaktadır. Gerek sorumlu üye sayısı gerekse bu alanda bilgi ve tecrübeye sahip üye sayısı açısından Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.ř. 5 üye ile ön plana çıkmaktadır.

Tablo 2: Sürdürülebilirlikle Bağlantılı Konulara Dair Yönetim Kurulunun Rolü

	Banka Sayısı				Toplam Aktif Payı (%)
	Kamu	Özel	Yabancı	Toplam	
YK'nın çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik konularında süreklilik arz eden bir görev ve sorumluluğu bulunuyor	6	8	5	19	75,2
YK'nın çevresel ve sosyal sürdürülebilirlikle ilgili görev ve sorumlulukları yazılı olarak belirlenmiş	5	7	7	19	84,2
YK içerisinde Çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik konularından sorumlu üye(ler) bulunuyor	5	8	8	21	90,9
YK içerisinde çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik konularında bilgi ve tecrübeye sahip üye(ler) bulunuyor	5	4	7	16	61,5
YK toplantılarında çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik ile ilgili konular yılda en az 1 kez gündeme alınıyor	8	6	11	25	94,2

Çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik ile ilgili konular, 2022 yılında 25 bankada (%94) yönetim kurullarının toplantı gündemine en az 1 kez dâhil olurken, 29 bankanın (%5) yönetim kurulunda hiç gündeme gelmemiştir. Gündeme gelme sıklığı açısından bakıldığında, ÇSY konularının 2022 yılında 12 bankanın (%44) yönetim kurulunda yalnızca 1'er kez gündeme geldiği, bu sıklığın Türkiye İş Bankası A.Ş.'de 6'ya kadar çıktığı görülmektedir. Yönetim kurulu toplantılarında sürdürülebilirlik; ilgili kurumsal yapının oluşturulması veya değiştirilmesi, sürdürülebilirlik politikalarının oluşturulması veya gözden geçirilmesi, sürdürülebilirlik faaliyetlerinin değerlendirilmesi, sürdürülebilirlik raporlarının onaylanması/yayınlanması ve sürdürülebilirlik endeksleri gibi konular şeklinde gündeme gelmiştir.

Yönetim kurullarının, bankaların sürdürülebilirlik performansları üzerindeki belirleyici rollerinden birisi de çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik hedefleri ile birimlerin ve yöneticilerin performansı arasında uygun şekilde yapılandırılmış bir ilişkinin kurulmasıdır. Bu çerçevede, sektörün aktif büyüklüğünün %64'ünü oluşturan 3'ü kamu, 4'ü yabancı ve 5'i özel sermayeli olan toplam 12 bankada çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik konularındaki hedefler ile performans sistemi (örneğin yöneticilerin ücretleri ve tazminatları) arasında ilişki kurulmuştur.

3.2.2. Bankada Sürdürülebilirlikten Sorumlu En Üst Düzey Yetkili

Banka nezdinde çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik konularından sorumlu en üst düzey yetkililer farklı unvan ve düzeylerde belirlenebilmektedir. Türk bankacılık sektöründe çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik konularından doğrudan sorumlu en üst düzey yetkililer; 8 bankada (%42) yönetim kurulu başkanı, başkan yardımcısı veya üyesi, 15 bankada (%23) genel müdür, 14 bankada (%30) genel müdür yardımcısı ve 4 bankada (%1) orta kademe yöneticiler düzeyinde belirlenmiştir. Diğer taraftan, 13 bankada (%3) sürdürülebilirlikten sorumlu en üst düzey yetkili henüz belirlenmemiştir.

Tablo 3: Sürdürülebilirlikten Sorumlu En Üst Düzey Yetkililer

	Banka Sayısı				Toplam Aktif Payı (%)
	Kamu	Özel	Yabancı	Toplam	
Yönetim Kurulu Başkanı / Üyesi	2	3	3	8	42,3
Genel Müdür	4	3	8	15	23,4
Genel Müdür Yardımcısı	2	5	7	14	30,1
Direktör / Grup Başkanı / Birim Başkanı	-	2	2	4	0,7
Belirlenmemiş	1	4	8	13	3,0
TOPLAM	9	17	28	54	100,0

3.2.3. Kurumsal Yapılanma

Bankaların çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik konularına yönelik kurumsal yapılanmaları da gerek politika oluşturma ve yönlendirme gerekse icrai fonksiyonlar açısından farklı düzey ve şekillerde olabilmektedir. Türk bankacılık sektöründe toplam aktifler içerisinde %95’lik paya sahip 29 bankada çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik konularından sorumlu komite, komisyon, görev gücü, çalışma grubu ya da benzeri bir yapılanma bulunmaktadır. Bunlardan 23’ünün (%78) görev ve sorumluluğunun kapsamı, yalnızca çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik ile sınırlıyken, tamamı yabancı sermayeli olan 6’sının (%17) görev ve sorumluluk kapsamında sürdürülebilirlik dışı konular da yer almaktadır.

Sürdürülebilirliğe ilişkin bahsi geçen yapılanma, 29 bankanın 28’inde komite şeklinde belirlenmişken, sadece birinde çalışma grubu olarak oluşturulmuştur. Diğer taraftan, bu 28 komiteden 20’si doğrudan “Sürdürülebilirlik Komitesi” olarak adlandırılırken, 2’si “Sürdürülebilirlik Yönetim Komitesi” olarak, diğerleri ise muhtelif şekillerde adlandırılmıştır. Bu komitelerde en az 2, en çok 29 ve ortalama 11 üye olmak üzere toplam 314 üye görev yapmaktadır.

Tablo 4: Sürdürülebilirliğe İlişkin Yapılanma

	Banka Sayısı				Toplam Aktif Payı (%)
	Kamu	Özel	Yabancı	Toplam	
Çevresel ve sosyal sürdürülebilirliğe ilişkin komite, çalışma grubu vb. bir yapılanma bulunuyor	7	8	14	29	94,9
Görev ve sorumluluk kapsamı yalnızca çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik ile sınırlı	7	8	8	23	78,3
Görev ve sorumluluklar sürdürülebilirlik dışı konuları da kapsıyor	-	-	6	6	16,6
İlgili komite veya çalışma grubu tarafından YK’ya düzenli raporlama yapılıyor	3	7	8	18	61,3

2022 yılında söz konusu komite ve çalışma gruplarının 24'ü tarafından ortalama 3 toplantı yapılmış olup 5 bankanın komitesinde ise toplantı yapılmamıştır. 18 bankadaki (%60) komite ve çalışma gruplarından yönetim kuruluna düzenli raporlama yapılmaktadır.

23 bankada (%92), çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik konularından sorumlu ve adında sürdürülebilirlik, çevresel ve sosyal gibi ibareler bulunan müdürlük, servis, birim, ofis, ekip ve çalışma grubu şeklinde operasyonel nitelikteki birimler oluşturulmuştur. Bu bankalardan 13'ünde (%34) söz konusu birimlerin görev ve sorumluluk kapsamı yalnızca çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik ile sınırlıken, 10'unda (%58) sürdürülebilirlik dışı konular da görev ve sorumluluk kapsamında bulunmaktadır.

Operasyonel birimlerde münhasıran sürdürülebilirlik konularında çalışan sayısı ortalama 6 olup toplamda 142 kişidir. Ayrıca, bu birimlerde finans, ekonomi ve idari bilimler dışında uzmanlığa sahip (mühendis, biyolog, kimyager, jeolog, sosyolog, istatistikçi, hukukçu vb.) çalışan sayısı ortalama 3 olup toplamda 71 kişidir.

Tablo 5: Sürdürülebilirliğe İlişkin Operasyonel Birimler

	Banka Sayısı				Toplam Aktif Payı (%)
	Kamu	Özel	Yabancı	Toplam	
Çevresel ve sosyal sürdürülebilirlikten sorumlu operasyonel birim bulunuyor	8	8	7	23	91,6
Görev ve sorumluluk alanı yalnızca sürdürülebilirlik ile sınırlı	4	6	3	13	33,5
Görev ve sorumluluk alanı sürdürülebilirlik dışı konuları da kapsıyor	4	2	4	10	58,1
İlgili birim tarafından YK'ya düzenli raporlama yapılıyor	5	7	6	18	78,5

3.3. İklimle Bağlantılı Risklerin Yönetimi

İklimle bağlantılı finansal risklerin analizi ve yönetilmesi, sürdürülebilir finans uygulamalarının en önemli boyutlarından birisini teşkil etmektedir. Basel Bankacılık Denetim Komitesi (BCBS) tarafından 2022 yılı Haziran ayında yayımlanan "İklimle Bağlantılı Finansal Risklerin Etkili Yönetimine ve Denetimine Dair İlkeler" bu alanda bankalardan beklentileri küresel düzeyde genel olarak ortaya koymuş olup Soru Setinde bankaların bu ilkelere uyum düzeylerinin değerlendirilmesine yönelik sorulara da yer verilmiştir.

Verilen yanıtlar kapsamında sektör aktifleri içerisindeki payı %62 düzeyinde olan 20 banka tarafından iklimle bağlantılı risklerin, risk yönetimi faaliyetlerinde dikkate alındığı beyan edilmiştir. Diğer taraftan, iklimle bağlantılı risklerin bankalar tarafından nasıl ve hangi düzeyde dikkate alındığını daha sağlıklı bir şekilde değerlendirebilmek amacıyla, ilgili BCBS ilkelerinde yer alan temel unsurların mevcudiyet ve uygulanma düzeyi de ölçülmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede:

İklimle bağlantılı finansal risklerin yönetimine dair yazılı bir stratejisi ve politikası bulunduğunu beyan eden banka sayısı 12 ve bunların toplam sektör payı %46 iken iklimle bağlantılı finansal riskleri risk iştahı çerçevesinde ele aldığını beyan eden banka sayısı 7 ve bunların toplam sektör payı %18'dir.

Karşı karşıya bulunduğu iklimle bağlantılı finansal riskleri kısa-orta-uzun vadeler itibarıyla tanımladığını beyan eden bankaların sayısı 6 (%21), bu risklerin faaliyetler, stratejiler, süreçler ve risk yönetimi çerçevesi üzerindeki olası etkilerinin açıkça belirlendiğini beyan eden banka sayısı 10'dur (%42).

Sektörlere/faaliyet türlerine yönelik risk kategorizasyon sistematığı (taksonomi vb.) kullandığını beyan eden bankaların sayısı 16'dır (%61). Bu bağlamda, doğrudan uluslararası kuruluşların kullandığı sınıflandırmaları esas alan bazı bankaların yanı sıra çoğu bankanın OECD, IFC, EBRD gibi uluslararası kuruluşların kullandığı yaklaşımlardan esinlenerek, zaman zaman danışman desteği de almak suretiyle, kendi özgün sınıflandırma metodolojilerini oluşturdukları görülmektedir.

İklimle bağlantılı risklere yönelik olarak düzenli şekilde iç raporlama yapıldığını ifade eden 7 banka (%37) bulunmaktadır. Bu bankalarca genellikle, karbon yoğun yahut fiziksel risklere maruz sektörlerle ilişkin limitlerin ve ısı haritalarının doğrudan yönetim kuruluna yahut yönetim kuruluna raporlama yapmakta olan komite ve mercilere iletildiği beyan edilmektedir.

Yalnızca 5 bankanın (%23) iklimle bağlantılı risklerin yönetimi sürecinde kullandığı ya da referans aldığı bir karbon fiyatı bulunduğu görülmektedir. Bu kapsamda, genellikle AB emisyon ticaret sisteminde ortaya çıkan fiyatların referans alındığı, bunun dışında farklı karbon fiyatlama sistemlerinde ortaya çıkan fiyatların ortalamasını ya da belli varsayımlar ışığında kendi belirlediği fiyatları kullanan bankaların da bulunduğu görülmektedir.

Yönetim kurulunda iklimle bağlantılı finansal risklerin yönetiminden sorumlu üye belirlemiş bulunan 10 banka (%38) bulunmaktadır. Bu üyelerin genellikle aynı zamanda bankanın sürdürülebilirlik komitesi ya da risk komitesi üyesi olmaları dolayısıyla iklimle bağlantılı risklerin yönetiminden sorumlu yönetim kurulu üyesi olarak addedildikleri gözlenmektedir. Buna mukabil, yönetim kurulunda iklimle bağlantılı konularda doğrudan bilgi ve tecrübeye sahip (örneğin bu alanda akademik/yarı akademik çalışmalara yahut teknik düzeyde ya da yönetici olarak iş tecrübesine sahip) üye bulunduğunu beyan eden banka sayısı 9'dur (%19). İklimle bağlantılı konularda yönetim kuruluna ve üst yönetime yönelik kapasite artırıcı programlar (eğitim, seminer, çalıştay, sertifika programı vb.) uyguladığını beyan eden 10 banka (%52) bulunmaktadır.

Müşteri derecelendirme metodolojisi kapsamında çevresel, sosyal ve yönetişimsel (ÇSY) faktörleri dikkate aldığını beyan eden 5 banka (%30) bulunmakta olup 11 banka (%61) kredi politikası ve tahsis süreci dokümanlarında "iklim" ile bağlantılı risklere ilişkin açık ifadeler bulunduğunu beyan etmektedir.

Tablo 6: İklimle Bağlantılı Finansal Risklerin (İBR) Yönetimine Dair Hususlar

	Banka Sayısı				Toplam Aktif Payı (%)
	Kamu	Özel	Yabancı	Toplam	
İBR risk yönetimi süreçlerinde dikkate alınıyor	5	6	9	20	62,2
İBR'nin yönetimine dair yazılı strateji/politika var	3	4	5	12	46,4
İBR risk iştahı çerçevesinde ele alınıyor	1	3	3	7	18,2
İBR kısa-orta-uzun vadeler itibarıyla tanımlanıyor	1	3	2	6	20,8
İBR'nin faaliyetler, stratejiler, süreçler ve risk yönetimi çerçevesi üzerindeki olası etkileri açıkça belirleniyor	2	6	2	10	41,5
Sektörlere-faaliyet türlerine yönelik risk kategorizasyon sistematığı (taksonomi vb.) bulunuyor	4	5	7	16	60,7
İBR'ye yönelik düzenli iç raporlama yapılıyor	-	5	3	7	37,0
İBR analizi sürecinde karbon fiyatı kullanılıyor	2	2	1	5	22,8
YK'da İBR'nin yönetiminden sorumlu üye var	2	5	3	10	38,2
YK'da iklimle bağlantılı konularda bilgi-tecrübe sahibi üye var	1	3	5	9	18,6
İklimle bağlantılı konularda YK'nın ve üst yönetimin kapasitesini artırıcı programlar uygulanıyor	2	3	5	10	51,7
Müşteri derecelendirme metodolojisi içerisinde ÇSY kriterleri dikkate alınıyor	1	4	-	5	30,4
Kredi politikası ve tahsis süreci dokümanlarında İBR'ye ilişkin açık ifadeler yer alıyor	3	5	3	11	60,9
İBR'ye ilişkin hususlar kredi yaşam döngüsüne dâhil edilmiş	5	5	5	15	75,5
• Tamamen	1	1	3	5	16,0
• Kısmen	4	4	2	10	59,6
Müşterilere yönelik "çevresel ve sosyal risk" etiketlemesi yapılıyor	2	9	8	19	50,5
• Bazı müşteriler	1	8	6	15	49,2
• Tüm müşteriler	1	1	2	4	1,3
Isı haritası çalışmaları yapılıyor	2	3	2	7	41,5
Veri yönetimi ve IT altyapısı İBR'nin analizi ve izlenmesi amacıyla geliştiriliyor	-	2	1	3	19,7
AB – SKDM'nin olası etkilerine yönelik analizler yapılıyor	2	2	1	5	19,2
Olası depremlere yönelik risk değerlendirme ve tahmin çalışmaları yürütülüyor	-	3	4	6	28,7
İBR'nin yoğunlaştığı sektörler belirleniyor ve takip ediliyor	5	5	6	16	54,6

İklimle bağlantılı risklerin yönetimine dair hususları kredi yaşam döngüsünün tamamına dâhil ettiğini beyan eden 5 banka (%16), kısmen dahil ettiğini beyan eden 10 banka (%60) bulunmaktadır. "Bazı müşteriler"e yönelik çevresel ve sosyal risk etiketlemesi yaptığını beyan

eden 15 banka (%49) bulunmakta iken nispeten küçük ölçekleri sayesinde “tüm müşteriler”e yönelik etiketleme yaptığını beyan eden 4 banka (%1) bulunmaktadır.

Kredi portföyünü maruz bulunduğu iklimle bağlantılı risklerin derecesine göre sınıflandırmak suretiyle ısı haritası çalışmaları yapan 7 banka (%42), veri yönetimi ve IT altyapısının iklim risklerinin analizi ve izlenmesi amacıyla geliştirilmesine yönelik çalışmalar ve projeler yürüttüğünü beyan eden 3 banka (%20) bulunmaktadır.

Ülkemizin dış ticaret hacmini ve dolayısıyla finansal sistemini yakından ilgilendirmekte olan AB Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizmasının (SKDM) yarattığı riskler konusunda çalışma yaptığını beyan eden 5 banka (%19) bulunmaktadır.

İklimle bağlantılı olmaktan çok doğayla bağlantılı risk faktörlerinden birisi olarak değerlendirilen deprem konusunda, pek çok bankanın olası hasar analizleri ve iş sürekliliği planları yaptığı görülmektedir. Bununla birlikte, olası depremlerin banka için doğrudan (örneğin fiziki varlıkları ve iş sürekliliği üzerinden) ya da dolaylı olarak (örneğin müşteriler, kredi ve mevduat portföyü üzerinden) yarattığı riskleri sayıllaştırarak tahmin, analiz ve takip ettiğini beyan eden banka sayısının sınırlı olduğu görülmektedir. Bu tarz analiz ve tahminler yapmakta olan yalnızca 6 banka bulunmakta olup bunların payı %29 civarındadır.

Kredi portföyü açısından iklim risklerinin yoğunlaştığı sektörleri belirleyip takip ettiğini beyan eden 16 banka (%55) bulunmaktadır. Bu kapsamda, bankaların beyanlarına dayalı olarak fiziksel risklerin en fazla yoğunlaştığı sektörler sırasıyla tarım ve hayvancılık, yenilenebilir enerji, ormancılık ve orman ürünleri, turizm ve ulaştırma-depolama iken geçiş riskleri açısından yenilenebilir olmayan enerji, metal, inşaat, çimento, madencilik ve ulaştırma-depolama olarak ortaya çıkmaktadır.

Tablo 7: Bankalarca Fiziksel Riskler Açısından En Önemli Görülen İlk Beş Sektör

Sektör	Görel olarak daha önemli Görel olarak daha az önemli												Ağırlıklandırılmış Önem Skoru (**)
	5		4		3		2		1		Toplam (*)		
	Banka Sayısı	Toplam Aktif Payı (%)	Banka Sayısı	Toplam Aktif Payı (%)	Banka Sayısı	Toplam Aktif Payı (%)	Banka Sayısı	Toplam Aktif Payı (%)	Banka Sayısı	Toplam Aktif Payı (%)	Banka Sayısı	Toplam Aktif Payı (%)	
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	5	39,7	3	11,5	2	14,3	1	4,1	2	2,0	9	45,9	2,97
• Bitki ve hayvan üretimi	4	28,2	2	1,3	1	4,1			1	0,8	8	34,4	1,59
• Orman ve orman ürünleri	1	11,5	1	10,2							2	21,6	0,98
• Balıkçılık ve deniz ürünleri					1	10,2	1	4,1	1	1,2	3	15,5	0,40
Madencilik ve Taş ocakçılığı			1	8,8							1	8,8	0,35
İmalat	2	2,9	2	2,3	3	3,6	5	22,6	3	19,7	8	42,2	0,99
• Gıda imalatı					1	1,6					1	1,6	0,05
• Tekstil			1	1,6							1	1,6	0,06
• Ahşap ve ahşap ürün.					1	1,2					1	1,2	0,04
• Kâğıt ve orman ürünleri	1	1,2	1	0,7			1	0,8			3	2,7	0,11
• Petrokimya							2	8,8			2	8,8	0,18
• Kimyasal ürünler							2	13,1	1	0,7	3	13,8	0,27
• Metal üretimi	1	1,6			1	0,7			2	19,0	4	21,3	0,29
Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme	6	6,3	1	0,8	3	21,0	1	10,2	1	7,5	10	44,2	1,26
• Yenilenebilir olmayan enerji					1	0,8			1	7,5	2	8,3	0,10
• Yenilenebilir enerji	6	6,3			2	20,2	1	10,2			9	36,7	1,13
• Elektrik dağıtımı			1	0,8							1	0,8	0,03
Su Temini, Kanalizasyon ve Atık Yönet.			1	11,5							1	11,5	0,46
İnşaat							1	0,7	2	3,4	3	4,1	0,05
Ulaştırma-Depolama			1	7,5	1	1,7			1	11,5	3	20,7	0,47
Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri			4	6,5	1	7,5	1	8,8			6	22,8	0,66
• Konaklama			4	6,5	1	7,5	1	8,8					0,66
Finans ve Sigorta Faaliyetleri							1	1,7	1	4,1	2	5,9	0,08
• Sigorta							1	1,7	1	4,1	2	5,9	0,08
TOPLAM	13	48,8	13	48,8	10	48,1	10	48,1	10	48,1			

(*) Birden fazla alt sektör için yoğunlaşma beyanı veren bankalar, mükerrerliğin önlenmesi amacıyla sektör toplamında yalnızca bir kez değerlendirmeye alınmıştır.

(**) İlgili bankaların toplam sektör paylarına göre ağırlıklandırılmış önem seviyelerini (1'den 5'e kadar) temsil eden puanların toplamını göstermektedir (örneğin, $5*0,40 + 4*0,12 + 3*0,14 + 2*0,04 + 1*0,02 = 2,97$).

Tablo 8: Bankalarca Geçiş Riskleri Açısından En Önemli Görülen İlk Beş Sektör

Sektör	Görel olarak daha önemli Görel olarak daha az önemli												Ağırlıklandırılmış Önem Skoru (**)
	5		4		3		2		1		Toplam (*)		
	Banka Sayısı	Toplam Aktif Payı (%)	Banka Sayısı	Toplam Aktif Payı (%)	Banka Sayısı	Toplam Aktif Payı (%)	Banka Sayısı	Toplam Aktif Payı (%)	Banka Sayısı	Toplam Aktif Payı (%)	Banka Sayısı	Toplam Aktif Payı (%)	
Madencilik ve Taş Ocakçılığı			1	4,1	1	8,8	1	1,6	2	8,8	5	23,2	0,55
İmalat (***)	10	23,2	11	36,7	11	26,5	9	24,2	5	18,2	15	54,6	4,09
• Tekstil	1	1,2	1	0,4	1	1,6					3	3,2	0,13
• Kâğıt ve orman ürünleri					1	1,2					1	1,2	0,04
• Petrokimya			1	7,5	1	0,8					2	8,3	0,32
• Kimyasal ürünler			1	1,2	4	7,8	3	4,8	1	1,6	9	15,5	0,40
• Çimento ve inşaat malzemeleri			2	2,4	2	12,6	1	7,5	3	12,5	8	35,0	0,75
• Metal üretimi	8	10,5	6	25,2	2	2,4			1	4,1	17	42,2	1,65
• Otomotiv							4	11,5			4	11,5	0,23
Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme	5	27,2	1	1,6	1	0,4	2	14,4	4	5,5	13	49,1	1,78
• Yenilenebilir olmayan enerji	5	27,2	1	1,6	1	0,4	2	14,4	4	5,5	13	49,1	1,78
Su Temini, Kanalizasyon ve Atık Yönet.									1	11,5	1	11,5	0,11
İnşaat			2	12,2	1	7,5	1	4,1			4	23,8	0,79
Ulaştırma-Depolama	1	4,1			1	11,5	1	10,2	1	10,2	3	25,8	0,85
• Karayolu taşımacılığı					1	11,5	1	10,2			2	21,6	0,55
• Havayolu taşımacılığı									1	10,2	1	10,2	0,10
Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri			1	0,0							1	0,0	0,00
• Konaklama			1	0,0							1	0,0	0,00
Gayrimenkul									1	0,4	1	0,4	0,00
TOPLAM	16	54,6	16	54,6	15	54,6	14	54,5	14	54,5			

(*) Birden fazla alt sektör için yoğunlaşma beyanı veren bankalar, mükerrerliğin önlenmesi amacıyla sektör toplamında yalnızca bir kez değerlendirmeye alınmıştır.

(**) İlgili bankaların toplam sektör paylarına göre ağırlıklandırılmış (1'den 5'e kadar) önem seviyelerini temsil eden puanların toplamını göstermektedir (örneğin, $5*0,23 + 4*0,37 + 3*0,27 + 2*0,24 + 1*0,18 = 4,09$).

(***) Bazı bankaların yalnızca ana sektör itibarıyla beyanda bulunmuş olması nedeniyle alt sektörlerin toplamını aşabilir.

3.4. Çevresel ve Sosyal Risk Değerlendirmesi (ÇSRD) Uygulaması

Çevresel ve sosyal sürdürülebilirlikle bağlantılı risklerin yönetiminde önemli aşamalardan birisini de finansman taleplerine yönelik gerçekleştirilen çevresel ve sosyal risk değerlendirme faaliyetleri oluşturmaktadır. Söz konusu değerlendirme faaliyetleri, finansmana konu proje ya da yatırımın neden olabileceği çevresel ve sosyal etkilerin doğrudan banka personeli ya da danışman kuruluşlar aracılığıyla analiz edilerek ortaya konulmasını içermektedir. Değerlendirme sonucunda riskli olduğu belirlenen proje ya da yatırımlar için, risk derecesine bağlı olarak; finansman sağlanmaması, sözleşmeye düzeltici hükümler veya iyileştirme planı eklenmesi, yakından takip ve düzenli raporlama gibi tedbir ve yollara başvurulabilmektedir. Bu uygulamalar, sağlanacak finansmanın çevre ve toplum üzerindeki etkilerine odaklanmakla birlikte, finansal kuruluşların maruz buldukları sürdürülebilirlikle bağlantılı riskleri yönetmelerine ve azaltmalarına da imkânı sağlamaktadır.

Sürdürülebilir Bankacılık Soru Seti kapsamında Türkiye’de faaliyet göstermekte olan bankaların bu alandaki faaliyetlerine dair elde edilen bulgular şu şekildedir:

Toplam sektör payı yaklaşık %78 civarında olan 19 banka tarafından finansman taleplerine yönelik çevresel ve sosyal risk değerlendirme (ÇSRD) yapıldığı beyan edilmiştir. Bu bankaların tamamı tarafından, ÇSRD uygulamasına dair esas ve usulleri, görev ve sorumlulukları ve işleyişi belirleyen yazılı bir dokümanın bulunduğu beyan edilmiştir.

ÇSRD faaliyetlerine yönelik insan kaynağına bakıldığında, faaliyetlerin 18 bankada münhasıran bu alandan sorumlu toplam 80 personel tarafından yürütülmekte olduğu ve banka başına düşen ortalama personel sayısının 4,4 olduğu görülmektedir. Fonksiyonlar itibarıyla değerlendirildiğinde ise, kalkınma ve yatırım bankalarının (8,5’lik ortalama ile) mevduat bankalarına (3,1’lik ortalama) göre ÇSRD sürecine yönelik belirgin şekilde daha fazla personel tahsis ettiği gözlenmektedir. Münhasıran ÇSRD’den sorumlu personelin 53 adedi (%66’sı) fen bilimleri ve mühendislik alanlarında uzmanlığa sahiptir. Bu oran, %71 ile kalkınma yatırım bankalarında %57’lik bir orana sahip mevduat bankalarından yüksektir.

ÇSRD sonuçlarının genel olarak finansman kararlarında dikkate alındığı anlaşılmakla birlikte müşterilerin kredi derecelerine doğrudan bir etkisinin olmadığı gözlenmektedir. Bu bağlamda, yalnızca 2 banka (%8) ÇSRD sonuçlarının müşterilerin kredi derecesine doğrudan etki yapmakta olduğunu beyan etmiştir.

ÇSRD uygulaması yeni ve farklı alanlarda uzmanlık ve tecrübe gerektirmesi nedeniyle genellikle danışman desteği ile yürütülmektedir. Söz konusu danışman desteği çoğunlukla sistem kurulumu aşamasında ya da yüksek risk düzeyine sahip finansman taleplerinin yönetilmesi ve izlenmesi amacıyla alınmaktadır. Bankalarca verilen yanıtlarda, 13 banka tarafından (%69) ÇSRD bağlamında, çeşitli aşamalarda (sistem kurulumu ve/veya işletim) danışmanlık hizmeti alındığı belirtilmiştir.

ÇSRD uygulaması bulunan bankalarda uygulamanın temel olarak proje ve yatırım finansmanına yönelik gerçekleştirildiği, işletme kredilerine yönelik ÇSRD uygulamasının daha kısıtlı bir uygulama alanı bulunduğu görülmektedir. Bu çerçevede, 19 bankada (%78) yatırım kredilerine yönelik ÇSRD uygulaması söz konusu iken işletme kredilerine yönelik uygulaması

bulunan banka sayısı 15'tir (%40). Ayrıca, proje finansmanı ve yatırım kredilerine paralel olarak, 15 bankada (%65) gayri nakdi kredilerin de ÇSRD sürecine dahil edilmekte olduğu görülmektedir.

Tablo 9: Çevresel ve Sosyal Risk Değerlendirmesi (ÇSRD) Uygulamasına İlişkin Hususlar

	Banka Sayısı				Toplam Aktif Payı (%)
	Kamu	Özel	Yabancı	Toplam	
Çevresel ve Sosyal Risk Değerlendirmesi (ÇSRD) yapılıyor	4	9	6	19	77,5
ÇSRD uygulamasına yönelik esas ve usulleri, görev ve sorumlulukları ortaya koyan yazılı doküman var	4	9	6	19	77,5
ÇSRD sonucu müşteri kredi derecesine doğrudan etki yapıyor	-	2	-	2	8,3
ÇSRD'ye yönelik danışmanlık hizmeti alınmış ya da alınıyor	3	6	4	13	69,2
ÇSRD'ye tabi finansman kategorileri	4	9	6	19	77,5
• Proje finansmanı	4	8	6	18	77,3
• Yatırım kredileri	4	9	6	19	77,5
• İşletme kredileri	3	7	5	15	40,2
• Gayri nakdi krediler	3	6	6	15	65,3
ÇSRD'ye tabi finansman kategorilerinin genişletilmesi planlanıyor	2	3	1	6	35,2
ÇSRD'ye tabi finansman eşiklerinin düşürülmesi planlanıyor	-	3	1	4	9,8
Yüksek ve orta derecede riskli krediler için özel tedbir ve prosedürler uygulanıyor	3	9	5	17	61,0

Geleceğe yönelik olarak, 6 banka (%35) ÇSRD'ye tabi finansman kategorilerinin genişletilmesi, 4 banka ise (%10) ÇSRD için gereken eşik değerleri düşürme yönünde planları olduğunu beyan etmiştir. Bu kapsamda, ÇSRD uygulamasının (KOBİ kredileri dahil) tüm ticari kredilere hatta halihazırda kredisi bulunmayan müşterilere de teşmil edilmesi yönünde niyetler gözlenmektedir.

ÇSRD uygulaması bulunan bankaların çok büyük bir bölümünde (toplam sektör payı %61 olan 17 banka) yüksek ve orta derecede riskli olduğu değerlendirilen finansman taleplerine yönelik özel tedbir ve prosedürler uygulanmakta olduğu görülmektedir. Bu tedbirler ve özel prosedürler arasında; müşteriden ilave bilgi ve belge talep edilmesi, bağımsız danışman atanması, çevresel ve sosyal eylem planı oluşturularak kredi sözleşmesine dahil edilmesi, saha ziyaretleri yapılması, periyodik izleme raporları hazırlanması, şikâyet mekanizması oluşturulması, paydaş katılım planı oluşturulması ve kredi kullanımının durdurulması gibi uygulamalar bulunmaktadır.

Halihazırda kredi portföyü içerisinde yer alan ve ÇSRD sürecinden geçtiği beyan edilen krediler incelendiğinde, 2022 yıl sonu itibarıyla 18 bankada toplam 564 milyar TL kredinin değerlendirmeden geçmiş olduğu ve bunların bankacılık sektörü kredi portföyü içerisindeki

payının %7,4 seviyesinde bulunduğu görülmektedir. Bunların risk dereceleri itibarıyla dağılımına bakıldığında en büyük payların sırasıyla %43 ve %40'lık paylarla orta ve yüksek derece riskli kredilere ait olduğu, düşük derece riskli kredilerin payının ise %17 civarında bulunduğu görülmektedir.

Tablo 10: Çevresel ve Sosyal Risk Değerlendirmesinden Geçmiş Krediler (2022 Aralık)

Risk Dereceleri	Canlı Krediler			Takipteki Krediler		
	Tutar (Milyon TL)	Dağılım (%)	Canlı Krediler İçerisindeki Pay (%)	Tutar (Milyon TL)	Dağılım (%)	Takipteki Krediler İçerisindeki Pay (%)
Yüksek Derece Riskli	226.845	40,2	3,0	8.379	64,7	5,1
Orta Derece Riskli	244.064	43,3	3,2	2.411	18,6	1,5
Düşük Derece Riskli	93.033	16,5	1,2	2.162	16,7	1,3
TOPLAM	563.943	100,0	7,4	12.952	100,0	7,9

Takipteki krediler içerisinde ise ÇSRD sürecinden geçmiş kredilerin tutarı 9 banka tarafından 13 milyar TL olarak bildirilmiş olup bu kredilerin takipteki krediler içerisindeki payı %7,9'dur. Bu krediler içerisinde risk düzeyi açısından en ağırlıklı pay %65 ile yüksek riskli kredilere aittir. Buna mukabil, orta ve düşük derece riskli kredilerin payı (sırasıyla %19 ve %17 ile) belirgin şekilde düşüktür. Söz konusu kredilerin, risk dereceleri itibarıyla toplam takipteki krediler içerisindeki payının da risk derecesine paralel şekilde yükseldiği görülmektedir. Takipteki yüksek, orta ve düşük dereceli kredilerin takipteki krediler içerisindeki payı sırasıyla %5,1, %1,5 ve %1,3 seviyesindedir. Özellikle takipteki krediler içerisinde yüksek derece riskli kredilerin payının canlı krediler içerisindeki paydan belirgin şekilde yüksek olması, çevresel ve sosyal riskli yüksek kredilerin bankalar açısından daha fazla geri ödeme riski barındırdığı yönündeki tahminlerle tutarlı bir bulgu oluşturmaktadır.

3.5. Sosyal Sürdürülebilirlik

3.5.1. Cinsiyet ve Fırsat Eşitliği

Sosyal sürdürülebilirliğin "cinsiyet eşitliği" başlığı altında, bankalardan toplam kadın ve erkek personel sayısı, toplam üst düzey yönetici ve kadın üst düzey yönetici sayısı ile kadın ve erkek çalışanlara ödenen ücret tutarları hakkında bilgi talep edilmiş olup bankalardan alınan cevaplar doğrultusunda sektördeki genel görünüm aşağıda özetlenmiştir.

2023 yılı itibarıyla Türk bankacılık sektöründe kadın çalışanların toplam çalışanlar içerisindeki payı %48 seviyesinde gerçekleşmiş olup yüzdeler dilimlere itibarıyla bakıldığında bankaların önemli bir bölümünün %50-59 aralığında yer aldığı görülmektedir. Söz konusu oran, kadınların toplam istihdam ve finans sektörü istihdamı içerisindeki payından (sırasıyla %32 ve %44¹) daha yüksek bir seviyeyi ifade etmektedir. Sektörde kadın çalışan oranının en yüksek olduğu

¹ TÜİK: Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri 2022

bankalar sırasıyla Diler Yatırım Bankası A.Ş. (%68), Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. (%63) ve HSBC Bank A.Ş.'dir (%62). Kadın çalışan oranının en fazla olduğu banka grupları ise sahiplik itibarıyla özel bankalar (%51) ve kuruluş türü itibarıyla mevduat bankalarıdır (%49).

Tablo 11: Türk Bankacılık Sektöründe Kadın Çalışanların Oranı

Yüzdeler Dilimler	Banka Sayısı							Toplam Aktif Payı (%)
	Sahiplik İtibarıyla			Kuruluş Türü İtibarıyla			Sektör Toplamı	
	Kamu	Özel	Yabancı	Mevduat	Kalkınma-Yatırım	Katılım		
%60-69	-	2	1	2	1	-	3	7,9
%50-59	1	8	14	21	3	-	23	50,4
%40-49	2	8	5	5	9	1	15	14,3
%30-39	3	-	4	5	2	-	7	18,9
%20-29	3	-	-	-	-	3	3	4,1
%10-19	-	-	3	1	-	2	3	4,4
TOPLAM	9	18	27	33	15	6	54	100,0
Ortalama Kadın Çalışan Oranı (%)	36	51	46	49	46	26	48	100,0

2023 yılı itibarıyla, sektördeki yöneticilerin cinsiyet dağılımına bakıldığında ise, tüm istihdam açısından gözlenen dengeli dağılımın yerini kadınlar açısından daha düşük bir orana bıraktığı görülmektedir. Sektörde yöneticilik yapan kadınların oranı %20 olup yüzdeler dilimler itibarıyla bankaların önemli bir bölümü %20-29 ve %10-19 aralıklarında yer almaktadır. Bankacılık sektöründe kadın yöneticilerin oranı, sektör genelinde kadın istihdam oranına göre düşük olmakla beraber, ülkede (küçük işletmeler hariç) tüm üst düzey ve orta kademe yöneticiler arasında %18 olan kadın istihdam oranının üzerindedir. Sektörde kadın yöneticilerin (müdür, bölüm/birim başkanı gibi unvanlar dahil) oranının en yüksek olduğu banka küçük ölçekli bir banka olarak %50 ile Deutsche Bank A.Ş.'dir. Bu banka dışında, en yüksek orana sahip büyük ve orta ölçekli bankalar ise sırasıyla Akbank T.A.Ş. (%28), Türkiye Garanti Bankası A.Ş. (%27) ve QNB Finansbank A.Ş. (%25) olarak ortaya çıkmaktadır.

Tablo 12: Türk Bankacılık Sektöründe Kadın Yöneticilerin Oranı

Yüzdeler Dilimler	Banka Sayısı							Toplam Aktif Payı (%)
	Sahiplik İtibarıyla			Kuruluş Türü İtibarıyla			Sektör Toplamı	
	Kamu	Özel	Yabancı	Mevduat	Kalkınma-Yatırım	Katılım		
%50-59	-	-	1	1	-	-	1	0,1
%40-49	-	1	3	3	1	-	4	1,4
%30-39	-	1	5	4	2	-	6	1,3
%20-29	1	6	8	10	5	-	15	31,8
%10-19	2	9	4	9	5	1	15	25,9
%0-9	6	1	6	6	2	5	13	39,2
TOPLAM	9	18	27	33	15	6	54	100,0
Ortalama Kadın Yönetici Oranı (%)	8	20	25	23	21	6	20	100,0

Banka grupları itibarıyla ise, kadın yönetici oranının en fazla olduğu bankalar sahiplik itibarıyla yabancı bankalar (%25) ve kuruluş türü itibarıyla mevduat bankalarıdır (%23). Bu noktada, kamu bankaları ve katılım bankaları gruplarının sırasıyla %8'lik ve %6'lık oranlarla kadın yöneticilerin en düşük paya sahip olduğu banka grupları olması dikkat çekmektedir. 2023 yılı itibarıyla 20 bankanın yönetim kurulunda hiç kadın üye bulunmadığı ve 5 bankada da hiç kadın üst düzey yönetici olmadığı görülmüştür. Bank of America Yatırım Bank A.Ş. ve ING Bank A.Ş. yönetim kurullarında kadın erkek sayısının eşit olduğu, 12 bankada kadın “yönetim kurulu üye sayısı”nın toplam yönetim kurulu üye sayısına oranının %25'in üzerinde olduğu görülmektedir. 24 bankada ise kadın “üst düzey yönetici sayısı”nın toplam üst düzey yönetici sayısına oranı %25'in üzerindedir. Kadın “üst düzey yönetici” oranının, Deutsche Bank A.Ş (%66) ve Diler Yatırım Bankası A.Ş.'de (%60) en yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 13: Türk Bankacılık Sektöründe Cinsiyete Göre Ücret Farklılaşması

	Banka Sayısı							Toplam Aktif Payı (%) (*)
	Sahiplik İtibarıyla			Kuruluş Türü İtibarıyla			Toplam (*)	
	Kamu	Özel	Yabancı	Mevduat	Kalkınma-Yatırım	Katılım		
Yüzdeler Dilimler								
%180 ve üzeri	-	2	2	1	2	1	4	3,1
%160-179	1	1	3	3	1	1	5	1,3
%140-159	1	1	2	2	-	2	4	9,3
%120-139	2	9	11	16	4	2	22	35,4
%100-119	3	2	5	7	3	-	10	43,9
%80-99	1	2	2	2	3	-	5	1,2
TOPLAM	8	17	25	31	13	6	50	94,4
Ortalama Erkek / Kadın Ücreti Oranı	1,23	1,41	1,38	1,30	1,40	1,67	1,37	94,4

(*) Söz konusu anket sorusuna yanıt veren toplam 50 bankayı (sektör payı %94) kapsamaktadır.

Sosyal sürdürülebilirlik kapsamında bankalara tam zamanlı erkek ve kadın çalışanlara ödenen ortalama yıllık brüt ücret tutarları da sorulmuştur. 50 bankadan alınan yanıtlar üzerinden yapılan hesaplamalar sonucunda 2022 yılında erkeklere verilen ortalama brüt ücret tutarının kadınlara verileden yaklaşık %37 oranında yüksek olduğu görülmektedir. Toplam sektör payı %0,1 olan sadece iki bankada (D Yatırım Bankası A.Ş. ve Arap Türk Bankası A.Ş.) kadınların ortalama yıllık brüt ücreti erkeklerin üzerinde olup ücretlerin yaklaşık olarak eşit olduğu 8 banka bulunmaktadır. 35 bankada (sektör payı %50) ise erkeklerin ortalama ücretinin kadınların ortalama ücretinden yüksek olduğu görülmektedir. Söz konusu 35 banka arasında, erkeklerin ortalama ücretinin kadınların ortalama ücretinden 1,6 kat ve daha üzeri olduğu 9 banka bulunmaktadır. Sektörde ortalama ücretlerin cinsiyet bazında farklılaşmasında, eşit pozisyonda çalışanlar arasındaki ücret farklılaşmasının yanı sıra özellikle yönetici pozisyonundaki kadın sayısının az olmasının belirleyici olduğu değerlendirilmektedir.

Soru Seti kapsamında engelli bireylere yönelik istihdam bilgileri de talep edilmiştir. Bankalarca yapılan beyanlar, sektörde toplam 5.026 engelli bireyin çalışmakta olduğunu ve engelli bireylerin bankacılık sektörü istihdamındaki payının %2,4 civarında bulunduğunu ortaya koymaktadır. Sektör ortalamasının üzerinde engelli birey çalıştıran banka sayısı 24 olup söz konusu bankaların sektör payı toplamı %54'tür. 13 bankada ise (sektör payı %0,31), 522 personelden oluşan toplam istihdam içinde engelli bireyin yer almadığı görülmektedir.

3.5.2. Sosyal Girişimlerle Entegrasyon

Bankalara, tüzel kişi müşterileri için "sosyal amaca yönelik ekonomik faaliyette bulunan kâr odaklı işletme" (sosyal girişim) sınıflandırması yapıp yapmadıkları sorulmuş olup bankalardan alınan cevaplar çerçevesinde sadece 5 bankanın (sektör payı %13 olan mevduat bankaları), bu yönde bir sınıflandırmaya yer verdiği görülmüştür. Bunlar içerisinde dikkat çekici bir örnek olarak, Türkiye Vakıfbank Bankası T.A.O. tarafından sosyal girişim çerçevesinde sınıflandırılan 5.136 müşteri bulunduğu beyan edilmiştir. Ayrıca, sektör genelinde sosyal girişim olarak tanımlanan müşterilere yönelik farklılaştırılmış bir ürün ve hizmet sunduğunu belirten sadece 2 banka (sektör payı %9) bulunmaktadır.

Bankalara, müşterileri arasında sivil toplum kuruluşu (STK) olup olmadığı da sorulmuş olup toplam sektör payı %14 olan 34 banka, müşterileri arasında STK olmadığını belirtmiştir. Müşterileri arasında STK'ların yer aldığını beyan eden 20 bankanın sektör payı ise %86'dır.

Bankaların "vakıf, dernek ve kooperatif" statüsündeki kuruluşlarla müşteri ilişkisine ilişkin bilgiler ise aşağıdaki tabloda özetlenmektedir.

Tablo 14: Banka Müşterisi Vakıflar, Dernekler ve Kooperatifler

Kuruluş Türü	Kuruluşlarla Çalışan Banka Adedi	Kuruluşlarla Çalışan Bankaların Sektör Payı (%)	Çalışılan Toplam Kuruluş Sayısı (*)	Çalışılan Sosyal Amaçlı Kuruluş Sayısı (*)
Vakıf	25	88	38.163	952
Dernek	27	90	152.010	6.114
Kooperatif	22	75	46.866	(**)

(*) Birden fazla banka ile müşteri ilişkisi içerisinde olan kuruluşlar nedeniyle söz konusu rakamlar mükerrerlik içermektedir.

(**) Bankalardan alınan yanıtlar kapsamında sağlıklı bir toplulaştırılmış veriye ulaşılamamıştır.

Sektördeki 25 banka tarafından, müşterileri arasında vakıf statüsünde kuruluşların yer aldığı belirtilmiş olup söz konusu bankaların sektör payı toplamı %88'dir. En fazla vakıf statüsünde müşterisi olan üç banka; 12.811 adetle T.C. Ziraat Bankası A.Ş. 10.627 adetle Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. ve 2.061 adetle Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. olmuştur.

Söz konusu dönem itibarıyla, 27 banka müşterileri arasında dernek statüsünde kuruluşların yer aldığını belirtmiş olup söz konusu bankaların sektör payı toplamı %90'dır. Dernek statüsündeki müşteri sayısı en fazla olan üç banka; 96.421 adetle T.C. Ziraat Bankası A.Ş., 10.928 adetle Türkiye İş Bankası A.Ş. ve 8.582 adetle Akbank T.A.Ş. olmuştur.

Müşterileri arasında kooperatif statüsünde kuruluşların yer aldığını belirten 22 banka bulunmakta olup söz konusu bankaların sektör payı toplamı %75'dir. Kooperatif statüsündeki

müşteri sayısı en fazla olan üç banka 9.039 adetle Türkiye Halk Bankası A.Ş., 8.497 adetle Türkiye İş Bankası A.Ş. ve 7.176 adetle Şekerbank T.A.Ş. olmuştur.

3.5.3. Sosyal Etki ve Sosyal Yatırımlar

2023 yılı itibarıyla, sosyal etki yaratmaya yönelik projeler kapsamında 22 banka (sektör payı %75) tarafından girişimci kadınlar, engelsiz bankacılık ve eğitim gibi konulara yatırım yapıldığı ifade edilmiş olup söz konusu yatırımların son beş yıllık dönemdeki kümülatif toplam tutarı yaklaşık 217,1 milyar TL olarak beyan edilmiştir.

Aynı dönemde, 16 banka (sektör payı %55) tarafından sosyal sorumlu yatırımlar kapsamında çevresel sürdürülebilirlik, engelsiz bankacılık, dijitalleşme ve eğitim konularına yatırım yapıldığı belirtilmiştir. Son beş yıllık dönemde, bu yatırımların kümülatif toplam tutarı yaklaşık 17,7 milyar TL olarak beyan edilmiştir. Diğer taraftan, sektör payı toplamı %5 olan 3 banka tarafından sosyal etki yatırımlarına ve sektör payı toplamı %3 olan 2 banka tarafından da sosyal sorumlu yatırımlara yönelik çalışmalar yapılacağı ifade edilmiştir.

Sektörde faaliyette bulunan 10 banka tarafından (sektör payı toplamı %58) aracılık edilen veya ihraç edilen "sosyal yatırım fonları" bulunduğu ifade edilmiştir. Mikro finans benzeri kredi kullandıran 9 banka (sektör payı toplamı %30) bulunmakta olup sektör payı %10 olan 2 banka tarafından da bu yöndeki çalışmaların devam etmekte olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, "stratejik hayırsever yatırım" yaptığını belirten 13 banka (sektör payı %56) bulunmakta olup bu yatırımların konusunun çoğunlukla eğitim, kültür-sanat, çevre ve afet bölgelerine yardım olduğu anlaşılmaktadır.

Sosyal amaca özgülenmiş olarak sunulan hizmetler/ürünler ile bu amaca yönelik yürütülen reklam kampanyası ve sponsorluklara ilişkin olarak, bankalardan alınan yanıtlara göre, 22 banka tarafından (sektör payı %83) sosyal amaçlı ödül, sponsorluk veya reklam kampanyası yürütüldüğü, 7 banka tarafından da (sektör payı %42) sosyal amaca özgülenmiş ürün ve hizmet sunulmakta olduğu anlaşılmaktadır.

Çeşitli alanlarda sosyal inovasyona yönelik çalışma yürüttüğünü beyan eden 19 banka bulunmakta olup bu bankaların toplam sektör payı %73 seviyesindedir.

Bunların yanı sıra, 30 banka (sektör payı %78) tarafından sosyal amaçlı planlarının bulunduğu belirtilmiş olup söz konusu projeler içinde finansal sağlık ve kapsayıcılık, engelsiz bankacılık, finansal okur-yazarlık, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın ve genç girişimcilerin desteklenmesi, iklim değişikliği ile mücadele, atık yönetimi, deprem bölgelerine yardım, afetlere yönelik arama kurtarma yatırımları, eğitim, KOBİ finansmanı, dijitalleşme, yenilikçi tarım konulu projeler ön plana çıkmaktadır.

3.5.4. Finansal Kapsayıcılık

Finansal kapsayıcılık alanında 23 banka tarafından (sektör payı %89) proje yürütüldüğü görülmekte olup 2 banka (sektör payı %4) tarafından da konuya ilişkin hazırlık çalışmalarının yapılmakta olduğu belirtilmiştir. 18 banka (sektör payı %69) sosyal açıdan dışlanan kesimlerin finansal olarak kapsanmasına yönelik "dijital kanallar üzerinden" uygulama sunduğunu, 3

banka (sektör payı %4) ise bu uygulamaların hayata geçirilmesine ilişkin çalışmalara devam ettiğini beyan etmiştir.

Sektörde “sosyal olarak dışlanmış birey ve aileler için kişisel finansman” sağlanmasına yönelik uygulamaları bulunan 3 banka olduğu anlaşılmış olup söz konusu bankaların sektör payı toplamı %6’dır. Bankalardan alınan cevaplar kapsamında; ihtiyaç kredilerinde tahsis ücreti alınmaması, ücretsiz para transfer işlemine olanak tanınması, mikro girişimcilere yönelik finansman sağlanması ve teminatlı kredi kartı uygulaması gibi dikkat çeken iyi uygulama örneklerine rastlanmıştır. Ayrıca, sektör payı toplamı %14 olan 4 banka tarafından bu alanda çalışmaların yürütülmekte olduğu belirtilmiştir. Bu konuda herhangi bir uygulama veya çalışması bulunmayan 47 bankanın (sektör payı toplamı %60) bulunması dikkat çekicidir.

3.5.5. Sosyal Finans Konusunda Farkındalık Düzeyi

2023 yılı itibarıyla, 12 banka (sektör payı %60) sosyal finans konusunda bilgi düzeyini artırmaya yönelik çalışma yaptığını, 35 banka (sektör payı %16) bu konuda herhangi bir çalışma yapmadığını ve 7 banka da (sektör payı %24) bu konuda yürütülecek çalışmalara yönelik hazırlık aşamasında bulunduğunu belirtmiştir. Sadece 2 banka tarafından Küresel Etki Yatırımı Derecelendirme Sistemi (GIIRS) gibi sosyal finans derecelendirme sistemlerine yönelik çalışmaların yürütülmekte olduğu ifade edilmiştir.

15 bankanın (sektör payı %56) yıllık faaliyet raporunda sosyal finans konularına dair özel bir bölüm yer almakta olup 3 banka tarafından (sektör payı %18) bu konuda çalışma yapıldığı ifade edilmiştir. 21 bankanın (sektör payı %89) web sitesinde sosyal sorumluluk / yardım / sosyal etki alanına ilişkin özel bir bölüm bulunduğu ve 31 bankanın web sitesinde bu konuda herhangi bir bölümün yer almadığı (sektör payı %9) anlaşılmış olup 2 banka tarafından (sektör payı %2) konuya ilişkin çalışmalara devam edildiği belirtilmiştir. Bunun yanı sıra, 19 banka tarafından (sektör payı %87) sosyal etki / finans alanlarında mensubu / tarafı olduğu organizasyon veya kuruluş bulunduğu, 34 banka tarafından ise (sektör payı %12) bu tarz bir organizasyon / kuruluşa taraf olunmadığı, 1 banka tarafından da (sektör payı %0,32) bu konuya yönelik hazırlıklar yapıldığı belirtilmiştir.

3.6. Üyelikler ve Taahhütler

Sürdürülebilirlik alanında ulusal ve uluslararası düzeyde faaliyet gösteren organizasyonlara, platformlara, inisiyatlara üyelikler ve kabul görmüş ilkelere, kurallara uyum taahhüdü bankaların sürdürülebilirliğe yönelik ilgi ve kararlılık düzeylerinin yanı sıra kurumsal kapasiteleri açısından da önemli bir gösterge niteliği taşımaktadır.

Türk bankacılık sektöründe yurtiçi ya da yurtdışı en az bir inisiyatif ya da platforma dahil olan veya kabul görmüş ilkelere, kurallara uyum taahhüdü bulunan banka sayısı 28 ve bunların sektör aktifleri içerisindeki toplam payı %93’tür.

Yurtdışı menşeliler arasında en fazla ilgi gören inisiyatif veya platformun toplam 15 banka ile Karbon Saydamlık Projesi (CDP) olduğu görülmekte olup bu bankaların toplam aktifler içerisindeki payı %85 civarındadır. İkinci sırada, toplam %56’lık paya sahip 12 bankanın dâhil

olduğu BM Global Compact (UNGC) gelmektedir. Üçüncü ve dördüncü sıralarda ise sırasıyla, 13 banka ve yaklaşık %52'lik sektör payıyla Kadının Güçlenmesi Prensipleri (WEP) ve yine 9 banka ve yaklaşık %51'lik sektör payıyla Bilim Temelli Hedefler Girişimi (SBTi) gelmektedir.

Tablo 15: Yurtdışı ve Yurtiçi İnisyatifler, Platformlar ve Taahhütler

İnisyatifler, Platformlar ve Taahhütler	Banka Sayısı				Toplam Aktif Payı (%)
	Kamu	Özel	Yabancı	Toplam	
YURTDIŞI					
Karbon Saydamlık Projesi (CDP)	4	5	6	15	84,9
BM Global Compact (Küresel İşbirliği) (UNGC)	2	6	4	12	55,7
Kadının Güçlenmesi Prensipleri (WEP)	1	6	6	13	52,0
Bilim Temelli Hedefler Girişimi (SBTi)	2	4	3	9	50,7
BM Net Sıfır Bankacılık Birliği (NZBA)	1	3	4	8	37,9
Küresel Raporlama İnisyatifi (GRI) Gold Community	1	5	3	9	37,0
İklitle Bağlantılı Finansal Raporlama Görev Gücü (TCFD)	1	3	2	6	36,5
BM Çevre Programı Finans İnisyatifi (UNEP FI)	1	5	3	9	36,2
BM Sorumlu Bankacılık Prensipleri (UN PRB)	-	5	3	8	35,6
Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi (IIRC)	-	4	2	6	25,4
Ekvator Prensipleri (EP)	-	1	2	3	2,5
BM Sorumlu Yatırım İlkeleri (UNPRI)	-	-	2	2	0,7
YURTIÇI					
TBB Sürdürülebilir Büyümede Finansal Sektörün Rolü Çalışma Grubu	5	6	4	15	80,7
BIST Sürdürülebilirlik Endeksi	2	5	2	9	57,5
İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği (SKD)	5	6	1	12	44,9
BM Global Compact - Türkiye Sürdürülebilir Finansman Bildirgesi	1	5	2	8	36,2
Entegre Raporlama Türkiye Ağı (ERTA)	1	4	2	7	31,9
Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği (TKYD)	4	4	-	8	29,2
Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF - Türkiye)	-	1	4	5	17,1
Etki Yatırımı Danışma Kurulu (EYDK)	1	1	2	4	14,3
Enerji Verimliliği Derneği (ENVER)	-	1	-	1	0,8
TOPLAM (*)	6	10	12	28	92,7

(*) Tabloda yer alan inisyatif, taahhüt ve platformların en az birisine dahil olan bankaların toplamını göstermektedir.

Bankalar itibarıyla bakıldığında; yurtdışı inisyatif, üyelik ve taahhütler açısından en aktif bankaların 16 adetle Türkiye Garanti Bankası A.Ş., 14 adetle Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş. ve 11 adetle Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. olduğu görülmektedir.

Yurtdışı inisiyatif, üyelik ve taahhütler açısından dikkat çekici hususlardan birisi de, Uluslararası Sermaye Piyasası Birliği (ICMA) nezdinde küresel düzeyde 400'e yakın finansal kuruluşun üye olduğu Yeşil /Sosyal / Sürdürülebilir Bono Prensipleri platformuna Türk bankacılık sektöründen (bazı bankaların yurtdışındaki ana sermayedarı bankalar hariç) doğrudan üyelik bulunmamasıdır. 2014 yılında oluşturulan ve uyumu gönüllülüğe dayalı söz konusu prensipler yeşil finansman alanında temel referans kaynaklarından birisini teşkil etmektedir.

Türkiye'de faaliyet gösteren bankaların en fazla varlık gösterdiği yurtiçi platform, toplam sektör payı yaklaşık %81 olan 15 bankanın dahil olduğu "TBB Sürdürülebilir Büyümede Finansal Sektörün Rolü Çalışma Grubu"dur. Bunu, toplam payı yaklaşık %58 olan 9 bankanın dâhil olduğu BIST Sürdürülebilirlik Endeksi ile toplam payı %45 civarında bulunan 12 bankanın dâhil olduğu İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği (SKD) izlemektedir.

Bankalar itibarıyla bakıldığında ise; yurtiçi inisiyatif, üyelik ve taahhütler açısından en aktif bankaların 15 adetle yine Türkiye Garanti Bankası A.Ş., 13 adetle Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş. ve 11 adetle Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. olduğu görülmektedir.

3.7. Çevresel Ayakizi

Bankacılık sektörü, yatırımlara ve tüketime finansman sağlamak suretiyle çevre ve toplum üzerinde yarattığı dolaylı ancak geniş kapsamlı etkilerin yanı sıra aynı zamanda kendisine ait insan kaynağı, fiziki varlıkları ve faaliyetleriyle de kaynak tüketerek ve emisyonu yol açarak kendi çevresel ayakizini yaratmaktadır. Soru seti kapsamında bankaların temel kaynak tüketimleri, sera gazı emisyonları ve bunları azaltmaya yönelik standartlara uyum düzeyleri konusunda da bilgi talep edilmiştir.

3.7.1. Temel Kaynak Tüketimleri

Türk bankacılık sektörünün, bilgi ve teknoloji yoğun bir sektör olarak, hizmetlerini yürütürken sınırlı bir çevresel ayakizi oluşturduğu görülmektedir. Bankalarca yapılan bildirimler ışığında, Türkiye'de faaliyet gösteren bankaların yaklaşık olarak ülkedeki fiili elektrik tüketiminin %0,28'ini, belediyelerce dağıtım yapılan içme ve kullanma suyu tüketiminin %0,06'sını, doğalgaz tüketiminin %0,11'ini, benzin tüketiminin %0,27'sini ve kâğıt tüketiminin %0,14'ünü gerçekleştirdiği tahmin edilmektedir.

Söz konusu tüketimler içerisinde öne çıkmakta olan elektrik tüketiminin yarıya yakın bir bölümünün yenilenebilir enerji kaynaklarından karşılandığı, kâğıt tüketimi ile oluşan atıkların ise yine yarıya yakınının geri dönüşüme gönderildiği, bu suretle net ayakizinin önemli ölçüde küçültüldüğü anlaşılmaktadır.

Tablo 16: Bankaların Kaynak Tüketimleri

Tüketim Kalemleri	Raporlama Yapan Bankalar		2022	
	Adet	Toplam İnsan Kaynağı İçindeki Payı (%)	Miktar	Ulusal Toplam İçindeki Pay (%) ²
Satın Alınan Elektrik (GWh)	52	100	924	0,28
Yenilenebilir Enerji Kaynaklı Elektrik Tüketimi (GWh)	21	80	592	0,42
Su (Bin m ³)	52	100	2.574	0,06
Isıtma Amaçlı Enerji Tüketimi				
• Doğalgaz (Bin m ³)	52	100	60.738	0,11
• Mazot (Bin Lt.)	52	100	888	0,003
• Kömür (Ton)	52	100	2.019	0,001
• Fuel Oil (Bin Lt.)	52	100	258	0,09
Araç Filosu Enerji Tüketimi				
• Benzin (Bin Lt.)	54	100	12.928	0,27
• Motorin (Bin Lt.)	54	100	24.561	0,08
• LPG (Bin Lt.)	54	100	7	0,00009
Elektrik Jeneratörleri İçin Kullanılan Yakıt Miktarı (Bin Lt.)	54	100	974	-
Kâğıt Tüketimi (Ton)	54	100	9.693	0,14
Geri Dönüşüme Gönderilen Kâğıt Miktarı (Ton)	54	100	4.042	0,08

3.7.2. Sera Gazı Emisyonları

Atmosfere salınan sera gazlarının raporlanması konusunda, Sera Gazı Protokolü (Greenhouse Gas Protocol) küresel düzeyde hükümetler ve iş dünyası tarafından benimsenen standartlar ortaya koymaktadır. Protokol çerçevesinde, sera gazı emisyonu üç farklı kapsamda (kapsam 1, kapsam 2, kapsam 3) raporlanmaktadır³.

² Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu ve TÜİK tarafından yayımlanan rapor ve istatistiklerin yanı sıra ilgili sektörlere dair çeşitli raporlardan yararlanılarak hesaplanmıştır.

³ **Kapsam 1 (Doğrudan emisyonlar):** Doğrudan firmaya ait ya da firmanın kontrolünde bulunan kaynaklardan (örneğin fosil yakıt kullanan kalorifer sistemleri, kazanlar, taşıt araçları, fırınlar ile kimyasal üretim sistemleri vb.) salınan gazlar.

Kapsam 2 (Dolaylı emisyonlar): Firma tarafından satın alınan elektrik ve buhar enerjisinin üretimi sırasında açığa çıkan gazlar.

Kapsam 3 (Diğer dolaylı emisyonlar): Firma faaliyetlerinin bir sonucu olmakla beraber firmaya ait ya da firmanın kontrolünde olmayan kaynaklardan ve faaliyetlerden (örneğin firma tarafından satın alınan malzemelerin ve yakıtların üretiminden ve firmaya ait olmayan araçlarla taşınmasından, dış hizmet alımlarından, atıkların tasfiyesinden, satılan ürün ve hizmetlerin kullanımından) ortaya çıkan gazlar. Aynı zamanda “değer zinciri emisyonları” olarak bilinen bu emisyonların raporlanması isteğe bağlıdır.

Soru Seti kapsamında 2022 yılı için toplam aktifler içerisindeki payı %91 ve toplam personel sayısı içerisindeki payı %88 olan 24 banka tarafından sera gazı emisyon beyanı yapılmış olup bu bankalarca beyan edilen kapsam 1 ve kapsam 2 emisyonları toplamı 392 bin ton CO₂'dir.

Tablo 17: Bankaların Sera Gazı Emisyonu Beyanları

Kapsam	2022		
	Raporlayan Banka Sayısı	Sektördeki İnsan Kaynağı İçindeki Payı (%)	Ton CO ₂
Kapsam 1	24	88,4	252.709
Kapsam 2	24		139.482
TOPLAM	24		392.192

Raporlama yapan bankaların emisyon beyanları ve sektördeki toplam personel sayısı⁴ içerisindeki payları dikkate alınarak, belli varsayımlar altında, 2022 yılında sektör geneline ait kapsam 1 ve kapsam 2 emisyon toplamının 444 bin ton CO₂ civarında olduğu tahmin edilmekte olup bu tutar söz konusu yılda Türkiye'deki toplam 558,3 milyon ton CO₂ emisyonun⁵ yaklaşık %0,8'ine tekabül etmektedir.

Kapsam 3 emisyonu konusunda ise, sektör payı yaklaşık %88 olan 18 banka tarafından toplam 45,3 milyon ton CO₂ tutarında bir emisyon beyanında bulunulmuştur. Bununla birlikte, hesaplamalara dahil edilen emisyon unsurlarının önemli ölçüde farklılaşıyor olması bu veriler üzerinden sektör geneli için sağlıklı ve güvenilir bir toplulaştırma ve tahmin yapılmasını engellemektedir.

Bankalar sera gazı emisyonlarını azaltmak üzere, kendi enerji kullanımları kapsamında giderek daha büyük ölçüde yenilenebilir enerjiye yönelmektedir. Bu kapsamda, toplam sektör payı %80 seviyesinde olan 21 bankanın yenilenebilir enerji kullandığı, bunlardan toplam payı %70 olan 17 bankanın elektrik tüketiminin en az yarısını, sektör payı %32 olan 9 bankanın ise tamamını yenilenebilir enerji kaynaklarından karşıladığı görülmektedir.

Sera gazı emisyonlarının azaltılmasında düşük emisyonlu hibrit ve elektrikli taşıt araçlarının kullanımı da giderek yaygınlaşmaktadır. Türk bankacılık sektöründeki kullanım profiline bakıldığında, düşük emisyonlu taşıtlar içerisinde ağırlıklı olarak hibrit araçların kullanılmakta olduğu, elektrikli araçların henüz oldukça sınırlı bir kullanım alanı bulduğu gözlenmektedir. 2023 yılı itibarıyla, toplam sektör payı %70 olan toplam 21 bankada 4.633 adet hibrit taşıt araç kullanılmaktayken elektrikli araç kullanan 8 bankanın toplam sektör payı %24 civarında ve kullandığı araç sayısı 12 gibi son derece sınırlı bir düzeydedir. Kullanılan hibrit araçların

⁴ Personel sayısının (kullanılan teknolojiler, uygulanan çalışma modeli, sürdürülebilirlik stratejisi, verimlilik gibi diğer değişkenler sabit varsayılmak suretiyle) bankaların emisyon düzeyini belirleyen temel değişken olduğu kabul edilerek beyanda bulunan bankaların emisyon toplamı üzerinden sektördeki toplam emisyon düzeyi kabaca tahmin edilmeye çalışılmıştır.

⁵ TÜİK: Sera Gazı Emisyon İstatistikleri 1990-2022 <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Sera-Gazi-Emisyon-Istatistikleri-1990-2022-53701>

kullanımının %63 gibi yüksek bir pay ile üç bankada (sırasıyla Türkiye İş Bankası A.Ş., Türkiye Garanti Bankası A.Ş. ve T.C. Ziraat Bankası A.Ş.) yoğunlaştığı gözlenmektedir.

Tablo 18: Düşük Emisyonlu Taşıt Araçlarının Kullanımı

Araç Tipi	Banka Sayısı				Toplam Aktif Payı (%)	Toplam Araç Sayısı
	Kamu	Özel	Yabancı	Toplam		
Hibrit Taşıt Araçları	4	7	10	21	70,1	4.633
Elektrikli Taşıt Araçları	1	3	4	8	23,9	12

Ayrıca, toplam sektör payı %53 civarında bulunan 9 bankanın net sera gazı emisyonlarını azaltmak amacıyla karbon denkleştirme sertifikaları alım-satımı yaptığı beyan edilmiştir.

3.7.3. İnsan Kaynağı Çalışma Modelleri

Çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik açısından önemli avantajlar sunan, karbon ayak izini küçülten, enerji tüketiminden tasarruf sağlayan “uzaktan” ve “hibrit” çalışma modelleri bankacılık sektöründe özellikle covid-19 pandemisinden bu yana, başta bilişim teknolojileri, çağrı merkezi ve genel müdürlük çalışanları olmak üzere yaygınlık kazanmıştır.

Uzaktan çalışma modelinin genel olarak sektördeki toplam payı %33 civarında olan 20 bankada çeşitli düzeylerde uygulanmakta olduğu beyan edilmiştir. Çalışan grupları itibarıyla bakıldığında, bu çalışma modelinin bilişim teknolojisi personeli açısından 17 bankada (%19), genel müdürlük personeli açısından 14 bankada (%18) ve çağrı merkezi personeli açısından 10 bankada (%23) uygulama alanı bulunduğu görülmektedir. Bu model bölge ve şube müdürlükleri personeli açısından toplam sektör payı %1 civarında olan yalnızca 3 bankada uygulanmaktadır.

Tablo 19: Uzaktan & Hibrit Çalışma Modelleri

Çalışma Modeli	Banka Sayısı				Toplam Aktif Payı (%)
	Kamu	Özel	Yabancı	Toplam	
Uzaktan Çalışma Modeli	1	6	13	20	32,5
• Genel Müdürlük Personeli	-	3	11	14	17,5
• Bölge/Şube Müdürlükleri Personeli	-	-	3	3	1,4
• Bilişim/IT Personeli	1	4	12	17	19,2
• Çağrı Merkezi Personeli	1	4	6	10	23,1
Hibrit Çalışma Modeli	4	9	23	36	73,0
• Genel Müdürlük Personeli	3	9	22	34	61,4
• Bölge/Şube Müdürlükleri Personeli	-	3	6	9	14,0
• Bilişim/IT Personeli	4	3	19	26	57,8
• Çağrı Merkezi Personeli	1	2	9	12	42,3

Diğer taraftan, toplam sektör payı %73 civarındaki 36 banka tarafından uygulandığı beyan edilen hibrit çalışma modelinin bankalarca uzaktan çalışmaya göre daha fazla tercih edildiği gözlenmektedir. Çalışan grupları itibarıyla, hibrit çalışma modeli genel müdürlük personeli açısından 34 bankada (%61), bilişim teknolojisi personeli açısından 26 bankada (%58) ve çağrı merkezi personeli açısından 12 bankada (%42) uygulanmaktadır. Hibrit çalışma modelinin

bölge ve şube müdürlükleri personeli açısından uzaktan çalışma modeline göre daha yaygın olduğu ve toplam sektör payı %14 civarında olan 9 bankada uygulanmakta olduğu görülmektedir.

3.7.4. Çevresel Ayakizinin Küçültülmesine Yönelik Standartlara Uyum

Çevresel ayakizinin küçültülmesine yönelik olarak, başta Uluslararası Standartlar Örgütü (ISO) olmak üzere, çeşitli uluslararası kuruluşlarca kurumsal süreç ve uygulamaların yönetimine ve fiziksel altyapıya dair birtakım standartlar belirlenmektedir. Bu çerçevede, Türkiye’de Uluslararası Çevre Yönetim Sistemi Standardı (ISO 14001) belgesine sahip 12, Sera Gazı Yönetim Standardı (ISO 14064) belgesine sahip 4 ve Enerji Yönetim Sistemi Standardı (ISO 50001) belgesine sahip olan 5 banka bulunmakta olup bunların sektördeki toplam payları sırasıyla %63, %13 ve %41’dir.

Ayrıca, WWF Yeşil Ofis Diplomasına sahip 1 ve genel müdürlük binası Enerji ve Çevre Dostu Tasarımda Liderlik (LEED) Sertifikasına sahip olan 11 banka bulunmaktadır. Bu bankaların sektör içerisindeki payları sırasıyla %9 ve %53’tür.

Tablo 20: Çevresel Ayakizinin Küçültülmesine Yönelik Standartlara Uyumu Gösteren Belgeler

Standartlar	Banka Sayısı				Toplam Aktif Payı (%)
	Kamu	Özel	Yabancı	Toplam	
Uluslararası Standartlar Örgütü (ISO) Standartları (*)	4	4	5	13	66,2
• Çevre Yönetim Sistemi (ISO 14001)	4	4	4	12	63,3
• Sera Gazı Yönetimi (ISO 14064)	2	1	1	4	13,2
• Enerji Yönetim Sistemi (ISO 50001)	2	2	1	5	40,5
• Sosyal Sorumluluk (ISO 26000)	-	-	-	-	-
WWF Yeşil Ofis Diploması (**)	-	-	1	1	8,7
Enerji ve Çevre Dostu Tasarımda Liderlik (LEED) Sertifikası (**)	2	3	6	11	53,2
• Platin	-	-	1	1	8,7
• Gold	2	3	4	9	40,3
• Gümüş	-	-	1	1	4,1

(*) Tabloda yer alan ISO standartlarından en az birisine sahip bankaları göstermektedir.

(**) Genel müdürlük binaları için

3.8. Raporlama Uygulamaları

3.8.1. Genel Görünüm

Sürdürülebilirliğe yönelik stratejilerin ve politikaların, risk ve fırsatların, uygulamaların ve uygulama sonuçlarının şeffaf bir şekilde kamuoyu ile paylaşılması sürdürülebilirlik uygulamalarının önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Karşılaştırılabilir, amaca uygun ve güvenilir raporlamaların piyasa disiplini yoluyla kuruluşlarda sürdürülebilirliği teşvik etmesi, kötü niyetli ve aldatıcı (yeşil boyama vb.) uygulamaları azaltması, yatırımcıların ve tasarruf

sahiplerinin daha sağlıklı ve etkin kararlar alabilmelerini mümkün kılması ve sürdürülebilir finans için ihtiyaç duyulan verilerin üretimini kolaylaştırması beklenmektedir.

Bu gerçekten hareketle, sürdürülebilirlik ve iklim değişikliği ile bağlantılı konularda ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde pek çok raporlama inisiyatifi ve standardı ortaya çıkmış olup Türkiye’de faaliyet gösteren bankalarımızın önemli bir bölümü de bu kapsamda raporlamalar yapmaktadır.

Soru Seti kapsamında alınan yanıtlar, aktif büyüklüğü itibarıyla sektörün %91’ini oluşturan toplam 22 banka tarafından sürdürülebilirlik konularına dair kamuoyuna raporlama yapılmakta olduğunu ortaya koymaktadır. Bu raporlar genellikle sürdürülebilirlik, faaliyet, entegre faaliyet, Karbon Saydamlık Projesi (CDP) İklim Değişikliği, CDP Su Güvenliği ve sürdürülebilirlik ilkeleri uyum çerçevesi raporu şeklinde adlandırılmaktadır.

Sektör payı %92 olan toplam 23 bankanın faaliyet raporlarında sürdürülebilirlik konularına ilişkin özel bir bölüm yer almakta, %78’lik paya sahip 16 bankanın kamuoyu ile paylaşılan verileri ikinci taraflarca doğrulanmaktadır. Doğrulamayı yapan kuruluşlar bağımsız denetim kuruluşlarının yanı sıra sürdürülebilirlik alanında uzmanlaşmış danışmanlık ve denetim firmalarını da içermektedir. Aktif büyüklüğü bakımından sektörün %93’ünü temsil eden toplam 26 banka tarafından internet sitelerinde sürdürülebilirlik konularına özel bir bölüm oluşturulmuştur.

Tablo 21: Raporlama Uygulamalarına İlişkin Genel Görünüm

	Banka Sayısı				Toplam Aktif Payı (%)
	Kamu	Özel	Yabancı	Toplam	
Sürdürülebilirlik konularına dair kamuoyuna raporlama yapılıyor	6	7	9	22	91,2
Yıllık faaliyet raporlarında sürdürülebilirlik konularına ilişkin özel bir bölüm bulunuyor	5	8	10	23	91,8
Kamuoyu ile paylaşılan veriler ikinci taraflarca doğrulanıyor	4	6	6	16	77,5
Sera Gazı Emisyon verileri doğrulanıyor	5	5	8	18	88,7
Banka web sitesinde sürdürülebilirliğe yönelik özel bir bölüm / sayfa / arayüz bulunuyor	5	8	13	26	93,2

3.8.2. Raporlama Kapsamı

Bankalarca sürdürülebilirliğe yönelik raporlamalar kapsamında kamuoyu ile paylaşılan veri ve bilgilere bakıldığında, çevresel ve sosyal sürdürülebilirliğe dair kurumsal yönetim yapısını kamuoyu ile paylaşan 24 banka (sektör payı %93) ve çevresel ve sosyal sürdürülebilirliğe ilişkin stratejilerini ve politikalarını paylaşan 22 banka (sektör payı %91) bulunduğu görülmektedir. Diğer taraftan, çevresel ve sosyal risklere yönelik analiz, tahmin ve değerlendirmelerini paylaşan bankaların sınırlı olduğu gözlenmektedir. Bu kapsamda 8 banka (sektör payı %32) tarafından paylaşım yapılmakta iken bu risklere yönelik stres testi/senaryo analizi çalışmaları ve sonuçlarını paylaşan 7 banka (sektör payı %25) bulunmaktadır. Ayrıca, kapsam 1 ve kapsam 2 emisyon verilerini paylaşan 17 banka (sektör payı %90), kapsam 3 emisyon verilerini paylaşan

15 banka (sektör payı %87), elektrik ve su tüketim verilerini paylaşan 19 banka (sektör payı %90) ve ulaştırma amaçlı yakıt tüketimi verilerini paylaşan 17 banka (%90) bulunmaktadır.

Tablo 22: Sürdürülebilirliğe Yönelik Raporlarda Yer Alan Hususlar

	Banka Sayısı				Toplam Aktif Payı (%)
	Kamu	Özel	Yabancı	Toplam	
Çevresel ve sosyal sürdürülebilirliğe dair kurumsal yönetim yapısı	6	9	9	24	93,4
Çevresel ve sosyal sürdürülebilirliğe ilişkin stratejiler ve politikalar	5	8	9	22	91,4
Çevresel ve sosyal sürdürülebilirliğe ilişkin sayısal hedefler ve gerçekleştirmeler	4	6	6	16	68,3
BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları itibarıyla uygulama sonuçları	2	6	6	14	57,3
Çevresel ve sosyal risklere dair analiz, tahmin ve değerlendirmeler	-	5	3	8	32,4
Çevresel ve sosyal risklere yönelik stres testi / senaryo analizi çalışmaları ve sonuçları	1	2	4	7	24,9
Çevresel ve Sosyal Risk Yönetimi (ÇSRY) uygulamaları ve sonuçları	2	6	4	12	45,2
Kapsam 1 emisyon verileri	5	6	6	17	89,5
Kapsam 2 emisyon verileri	5	6	6	17	89,5
Kapsam 3 emisyon verileri	5	5	5	15	87,3
Elektrik tüketimi verileri	5	7	7	19	90,2
Yenilenebilir enerji tüketimi verileri	5	6	7	18	89,9
Su tüketimi verileri	5	7	7	19	90,2
Isıtma amaçlı yakıt tüketimi verileri	5	6	7	18	89,9
Ulaştırma amaçlı yakıt tüketimi verileri	5	6	6	17	89,5
Geri dönüşüme gönderilen malzeme verileri	6	6	7	19	91,5

3.8.3. Uluslararası Raporlama Standartlarına Uyum

Bankaların uluslararası raporlama standartlarına uyum durumuna bakıldığında en fazla uygulama alanı bulan raporlama çerçevelerinin sırasıyla Küresel Raporlama İnisiyatifi (GRI), Karbon Saydamlık Projesi (CDP) ve Uluslararası Entegre Raporlama Konseyince (IIRC) olduğu görülmektedir. Bu kapsamda, 18 banka (%87) GRI, 14 banka (%85) CDP ve 11 banka (%77) IIRC çerçevesinde raporlama yapmaktadır. Diğer yandan, Sürdürülebilirlik Muhasebe Standartları Kurulu (SASB) standartları kapsamında sadece 4 banka (%23) raporlama yapmaktadır.

İklimle Bağlantılı Finansal Açıklamalar Görev Gücü (TCFD) tarafından 2017 yılında ortaya konulan tavsiyeler Uluslararası Sürdürülebilirlik Standartları Kurulu (ISSB) tarafından 2023 yılında yayımlanan iklimle bağlantılı finansal raporlama standartları için çok önemli bir temel teşkil etmiştir. Ülkemizde TCFD tavsiyeleri ile “tam uyumlu” raporlama yapan 3 banka (%17), ve “kısmen uyumlu” raporlama yapmakta olan 10 banka (%54) bulunmakta iken 6 banka (%36) bu tavsiyelerin aktif destekçisi durumundadır. Ayrıca, TCFD tavsiyelerinin hayata geçirilmesine yönelik pilot çalışmalara ise 2 kalkınma ve yatırım bankasınca (%1) fiilen katılım sağlanmıştır.

Tablo 23: Uluslararası Raporlama Standartlarına Uyum

	Banka Sayısı				Toplam Aktif Payı (%)
	Kamu	Özel	Yabancı	Toplam	
Küresel Raporlama İnisyatifi (GRI)	5	7	6	18	87,3
Karbon Saydamlık Projesi (CDP)	4	5	5	14	84,9
Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi (IIRC)	4	5	2	11	77,1
Sürdürülebilirlik Muhasebe Standartları Kurulu (SASB)	-	3	1	4	22,6
İklimle Bağlantılı Finansal Açıklamalar Görev Gücü (TCFD) Tavsiyeleri	3	6	4	13	71,2
• “Tam uyumlu” raporlama	-	2	1	3	16,8
• “Kısmen uyumlu” raporlama	3	4	3	10	54,4
TCFD tavsiyelerine aktif destek	1	4	1	6	36,1
TCFD tavsiyelerine yönelik pilot çalışmalara katkı	1	1	-	2	1,4

3.9. Finansman

3.9.1. Alınan Krediler

2018-2022 döneminde, yurtdışındaki çeşitli kuruluşlardan sürdürülebilirlik odaklı olarak temin edilen kredi tutarlarının ve borçlu banka sayılarının yıllar itibarıyla seyri aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 24: Yurtdışından Sürdürülebilirlik Odaklı Kullanılan Kredilerin Yıllar İtibarıyla Seyri

	Yıllar				
	2018	2019	2020	2021	2022
Banka Sayısı	7	5	8	10	11
Tutar (Milyon ABD doları)	1.473	1.101	2.679	1.876	5.279

Görüldüğü üzere, 2022 yılında Türkiye’de faaliyet gösteren 11 banka tarafından sürdürülebilirliğin finansmanı amacıyla yurtdışındaki muhtelif kuruluşlardan 5,3 milyar ABD doları tutarında kredi kullanıldığı beyan edilmiştir. Söz konusu banka sayısında 2019 yılında bir azalma yaşanmasına rağmen sonraki yıllarda düzenli bir artış gözlenmektedir. Borçlanma tutarı ise 2021 yılına kadar dalgalı bir seyir izlerken 2022 yılında yaklaşık %200’lük bir artışla 5,3 milyar ABD doları seviyesine yükselmiştir. Tutar itibarıyla kreditor kuruluşlar arasında ilk sırada 279 milyon ABD doları ile Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD), ikinci sırada 220 milyon ABD doları ile Japonya Uluslararası İşbirliği Bankası (JBIC) ve üçüncü sırada 200 milyon ABD doları ile Uluslararası Finans Kurumu (IFC) bulunmaktadır.

Bu kapsamda, son 5 yıllık dönemde sosyal cinsiyet eşitliği, çocuk çalışanlar ve kadın girişimi gibi “sosyal temalı” kredi temin edildiğini beyan eden 16 banka (sektör payı toplamı %70) bulunmakta olup 2 banka (sektör payı toplamı %17) tarafından da sosyal temalı kredi temin etmeye yönelik çalışmalarda bulunduğu belirtilmiştir.

Tablo 25: Sürdürülebilirliğe Yönelik Olarak Yurtdışı Kuruluşlardan Kullanılan Krediler

Kreditör Kuruluş	2018			2019			2020			2021			2022		
	Banka Adedi	Banka Sektör Payı (%)	Tutar (Milyon ABD Doları)	Banka Adedi	Banka Sektör Payı (%)	Tutar (Milyon ABD Doları)	Banka Adedi	Banka Sektör Payı (%)	Tutar (Milyon ABD Doları)	Banka Adedi	Banka Sektör Payı (%)	Tutar (Milyon ABD Doları)	Banka Adedi	Banka Sektör Payı (%)	Tutar (Milyon ABD Doları)
Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD)	1	7,2	58	-	-	-	-	-	-	3	18,7	180	4	22,6	279
Japonya Uluslararası İşbirliği Bankası (JBIC)	-	-	-	-	-	-	1	0,6	270	-	-	-	1	0,8	220
Uluslararası Finans Kurumu (IFC)	1	8,8	75	1	0,3	100	1	8,8	91	2	11,4	200	2	11,1	200
Asya Altyapı Yatırım Bankası (AIIB)	1	0,8	200	-	-	-	3	3,8	909	1	7,5	100	2	17,4	130
Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD)	1	0,8	200	-	-	-	1	2,4	467	2	3,2	286	1	3,9	30
Alman Kalkınma Bankası (KfW)	-	-	-	1	0,6	66	-	-	-	-	-	-	1	0,6	107
Fransız Kalkınma Ajansı (AFD)	-	-	-	1	0,8	95	-	-	-	2	12,1	171	1	0,6	106
Ekonomik İşbirliği için Teşvik ve İştirak Şirketi (PROPARCO)	2	16,0	143	-	-	-	2	14	61	-	-	-	1	4	48
Güneydoğu Avrupa için Avrupa Fonu (EFSE)	-	-	-	-	-	-	1	3,9	25	2	7,3	113	-	-	-
Hollanda Kalkınma Bankası (FMO)	-	-	-	-	-	-	1	0,4	25	1	0,4	34	-	-	-
Yeşil için Büyüme Fonu (GGF)	-	-	-	-	-	-	2	12,7	53	1	7,2	17	-	-	-
Mikrofinans Geliştirme Kurumu (MEF)	-	-	-	-	-	-	1	0,4	10	1	0,4	5	-	-	-
Avusturya Kalkınma Bankası (OeEB)	-	-	-	-	-	-	1	8,8	20	-	-	-	-	-	-
Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası (CEB)	1	2,4	114	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Çok Taraflı Yatırım Garantisi Ajansı (MIGA)	1	2,4	538	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sendikasyon Kredileri	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	11	3.314
Diğer Finansman Kaynakları	3	11,1	144	3	10,6	810	3	5,3	606	2	1,2	804	4	16,7	844
TOPLAM	7	30,4	1.473	5	11,2	1.071	8	30,8	2.537	10	35,0	1.910	11	46,9	5.278

2022 yılsonu itibarıyla, Türkiye’de faaliyet gösteren bankaların sürdürülebilirliğin finansmanı amacıyla yurtdışındaki 16 ayrı kuruluştan kullandığı krediler dolayısıyla toplam 15,8 milyar ABD doları (yaklaşık 448 milyar TL) tutarında bakiye yükümlülüğünün bulunduğu beyan edilmiştir. Bu tutar, sektördeki bilanço yükümlülükleri toplamının %2,1’ine, özkaynaklar hariç yükümlülükler toplamının %2,3’üne ve bankalara borçlar toplamının %20,6’sına tekabül etmektedir. Bakiye yükümlülük tutarı itibarıyla kreditor kuruluşlar arasında ilk sırada 2,7 milyar ABD doları ile Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD) ve ikinci sırada 1,1 milyar ABD doları ile Asya Altyapı Yatırım Bankası (AIIB), üçüncü sırada 1,1 milyar ABD doları ile Avrupa Yatırım Bankası (EIB) bulunmaktadır.

Tablo 26: Yurtdışından Kullanılan Kredilerden Kaynaklanan Bakiye Yükümlülükler

Kreditor Kuruluş	2022 Yılsonu		
	Banka Adedi	Banka Sektör Payı (%)	Tutar (Milyon \$)
Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD)	6	41,3	2.725
Asya Altyapı Yatırım Bankası (AIIB)	6	28,8	1.163
Avrupa Yatırım Bankası (EIB)	8	48,7	1.097
Uluslararası Finans Kurumu (IFC)	6	31,5	915
Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD)	6	36,0	773
Çok Taraflı Yatırım Garantisi Ajansı (MIGA)	1	2,4	508
Fransız Kalkınma Ajansı (AFD)	6	39,5	384
Alman Kalkınma Bankası (KfW)	3	17,2	366
Ekonomik İşbirliği için Teşvik ve İştirak Şirketi (PROPARCO)	6	34,5	326
Denizaşırı Özel Yatırım Fonu (OPIC)	3	18,1	319
Japan-Uluslararası İşbirliği Bankası (JBIC)	3	11,6	289
İslam Kalkınma Bankası (IsDB)	2	1,4	204
Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası (CEB)	3	19,0	129
Japan-Uluslararası İşbirliği Ajansı (JICA)	1	0,6	68
Hollanda Kalkınma Bankası(FMO)	2	0,7	57
Yeşil İçin Büyüme Fonu (GGF)	3	19,9	55
Güneydoğu Avrupa İçin Avrupa Fonu (EFSE)	3	15,3	38
Avusturya Kalkınma Bankası (OeEB)	2	9,5	25
Mikrofinans Geliştirme Kurumu (MEF)	1	0,4	15
Sendikasyon Kredileri	2	11,2	3.912
Diğer Finansman Kaynakları	10	49,3	2.472
TOPLAM KREDİLER	17	85,4	15.842
Toplam Krediler / Toplam Yükümlülükler (%)	2,1		
Toplam Krediler / Özkaynaklar Hariç Toplam Yükümlülükler (%)	2,3		
Toplam Krediler / Bankalara Borçlar (%)	20,6		

3.9.2. Borçlanma Enstrümanları

Sürdürülebilirliğin finansmanına yönelik olarak fon temin etmek amacıyla ihraç edilen borçlanma enstrümanlarının çeşitliliğinin ve tutarının son yıllarda arttığı gözlenmektedir. Örneğin, 2017 yılsonu itibarıyla, 5 banka tarafından 14 tertip halinde yapılmış ihraçlardan kaynaklanan yükümlülük tutarı 2 milyar ABD doları iken⁶ 2022 yılsonu itibarıyla 11 banka tarafından beyan edilen ve 25 tertip halinde gerçekleştirilmiş olan ihraçlardan kaynaklanan toplam yükümlülük tutarı 6,3 milyar ABD dolarıdır. Bu tutar sektörün toplam bilanço yükümlülüklerinin %0,8'ine ve toplam ihraç edilen menkul kıymetlerin %36'sına tekabül etmektedir.

Söz konusu dönemde, sürdürülebilirliğin finansmanına yönelik borçlanma enstrümanlarının ihraç edilen tüm menkul kıymetlere oranının da %5'den %36'ya yükseldiği görülmektedir. Bu artış, ihraç edilen enstrüman sayısında, çeşitliliğinde ve tutarında görülen artışın yanı sıra söz konusu 5 yıllık dönemde sektör tarafından ihraç edilen toplam menkul kıymetlerin döviz cinsinden tutarındaki düşüşten de kaynaklanmaktadır.

Tablo 27: Sürdürülebilirliğin Finansmanına Yönelik Olarak İhraç Edilen Menkul Kıymetler

İhraç Tarihi	Menkul Kıymet Türü	Vade Süresi	Para Birimi	Bakiye (Milyon ABD Doları)
2018	Sosyal Tahvil	12	USD	75
2019	Eurobond (Covered)	61	TL	10
	Yeşil Tahvil	18	USD	50
		120	USD	50
2020	Yeşil Tahvil (Eurobond)	52	USD	50
	Yeşil Tahvil	59	USD	50
	Sürdürülebilir Tahvil	60	USD	750
2021	Sukuk	120	USD	350
	Yeşil Tahvil	60	USD	50
		36	USD	50
	Sürdürülebilir Tahvil	60	USD	1.349
		95	USD	175
62	EUR	90		
2022	Sermaye Benzeri Tahvil	61	USD	500
	Sosyal Tahvil (Eurobond)	37	USD	20
	Yeşil Sukuk	14	TL	26
	Sürdürülebilir Tahvil	132	EUR	107
	Sendikasyon Kredisi	12	USD	1.240
12		USD/EUR	1.315	
Ağırlıklı Ortalama:		56	TOPLAM	6.307
Toplam Bilanço Yükümlülüklerine Oranı (%):				0,82
Toplam İhraç Edilen Menkul Kıymetlere Oranı (%):				36,0

⁶ BDDK: Türk Bankacılık Sektöründe Çevresel ve Sosyal Sürdürülebilirlik (Araştırma Raporu), 2018

Yapılan ihraçların çok büyük bölümü EBRD, IFC gibi nitelikli yatırımcılara yönelik özel ihraçlar niteliğinde olup yenilenebilir enerji, enerji verimliliği, kadın girişimciler, tarım, küçük ve orta ölçekli işletmeler gibi alanların finansmanı amacıyla gerçekleştirilmiştir. Menkul kıymetlerin vadesi 1 yıl ile 11 yıl arasında değişmekte olup bakiye yükümlülüklerin ağırlıklı ortalama vadesi yaklaşık 5 yıldır (56 ay).

Son olarak, 2022 yıl sonu itibarıyla toplam sektör payı %16 seviyesindeki 2 banka (Türkiye Garanti Bankası A.Ş. ve Akbank T.A.Ş.) tarafından sosyal tahvil ihraç edilerek toplam 95 milyon USD tutarında kaynak temin edilmiş olması da dikkat çekici bir gelişmedir.

3.9.3. Kullandırılan Ticari ve Kurumsal Krediler

2022 yıl sonu itibarıyla, 33 bankanın kendi tanım ve kabulleri çerçevesinde sürdürülebilirlik alanlarına yönelik kullandırdıklarını beyan ettikleri ticari ve kurumsal nitelikteki kredilerin bakiye toplamı 494 milyar TL, bu tutarın sektörün toplam kredileri içerisindeki payı ise %6,5'dir.

Ana kullanım alanları itibarıyla bakıldığında, söz konusu nakdi krediler içerisinde en büyük payın %56 ile yenilenebilir enerjiye ait olduğu, bunu %13 ile kadın girişimcilerin ve %7 ile sağlık ve sosyal hizmetlerin takip ettiği görülmektedir. Yenilenebilir enerji içerisinde ise en büyük paylar sırasıyla %38, %25 ve %18 ile hidroelektrik, güneş ve rüzgâr enerjisine ait bulunmaktadır. Öte yandan, Türk bankacılık sektörü, kadın girişimciliğini finanse ederek sürdürülebilir bir geleceğin inşasında önemli bir rol oynamaktadır. Sürdürülebilirliğe yönelik kredilerin ikinci ana grubunu oluşturan kadın girişimciliğine sağlanan toplam nakdi kredilerin %55'i özel sermayeli bankalarca, %32'si yabancı sermayeli bankalarca ve %13'ü kamu sermayeli bankalarca sağlanmaktadır.

2022 yıl sonu itibarıyla, Türk bankacılık sektöründe sürdürülebilirliğe yönelik kullandırılmış gayri nakdi krediler tutarının ise 27 banka tarafından 108 milyar TL olarak beyan edildiği ve bu tutarın sektörün toplam gayri nakdi kredilerin %4'üne tekabül ettiği görülmektedir. Bu kredilerin ana kullanım alanları içerisinde de, nakdi kredilere benzer şekilde, sırasıyla %51 ve %22'lik oranlarla yenilenebilir enerji ve kadın girişimciliği ilk sıralarda bulunmakta, üçüncü sırada ise %14'lük pay ile sürdürülebilir turizm yer almaktadır. Yenilenebilir enerjiye yönelik kullandırılmış krediler içerisinde ise %63'lük paya sahip rüzgâr enerjisi en büyük paya sahip yatırım alanı olarak dikkate çekmektedir.

2022 yıl sonu itibarıyla, sürdürülebilirlik alanlarına kullandırılmış kredilere ilişkin tahsili gecikmiş alacaklar (TGA) oranı %1,95 seviyesinde olup bu oran %2,10'luk genel TGA oranı ve ticari ve kurumsal krediler portföyündeki %2,16'luk TGA oranının altındadır. Ayrıca, sürdürülebilirlik alanlarına kullandırılan krediler içerisinde %7 seviyesinde bir TGA oranına sahip bulunan hidroelektrik sektörü dikkat çekici bir konumdadır. Türkiye özelinde iklimle bağlantılı fiziksel risklere maruziyet açısından önde gelen sektörler arasında yer alan hidroelektrik sektörüne kullandırılan krediler hariç tutulduğunda, sürdürülebilirlik alanlarına kullandırılan kredilerdeki TGA oranının %0,52'ye gerilediği görülmektedir.

Tablo 28: Bankalarca Sürdürülebilirlik Alanlarına Kullanılmış Ticari ve Kurumsal Krediler (Milyon TL)

Kredi Konusu	Canlı Nakdi Kredi Anapara Alacak (Risk) Bakiyesi				Takipteki Krediler			Gayri Nakdi Kredi Tutarı	
	Banka Sayısı	Toplam Tutar	Krediler İçerisindeki Pay (%)	İşsel Dağılım (%)	Banka Sayısı	Toplam Tutar	TGA Oranı (%)	Banka Sayısı	Toplam Tutar
EMİSYON AZALTIMI									
Yenilenebilir Enerji*	31	275.289	3,6	55,7	7	8.219	2,90	25	55.290
• Rüzgâr	20	49.144	0,6	10,0	1	297	0,60	16	34.591
• Güneş	26	67.679	0,9	13,7	1	10	0,02	22	6.166
• Hidroelektrik	22	103.515	1,4	21,0	6	7.781	6,99	19	11.981
• Biyokütle	17	13.154	0,2	2,7	1	131	0,99	12	1.444
• Jeotermal	13	41.116	0,5	8,3	-	-	-	10	1.108
Enerji Verimliliği	7	5.462	0,1	1,1	1	0	0,01	2	376
• Enerji verimliliği projeleri	7	5.140	0,1	1,0	1	0	0,01	2	372
• Enerji perf. yüksek binalar	3	322	0,0	0,1	-	-	-	1	4
Düşük emisyonlu taşıtlar	14	11.954	0,2	2,4	1	1	0,01	5	764
• LPG / LNG'li araçlar	1	72	0,0	0,0	-	-	-	-	-
• Hibrit araçlar	8	1.515	0,0	0,3	1	1	0,05	-	-
• Elektrikli araçlar	11	9.965	0,1	2,0	-	-	-	3	744
• Araç şarj istasyonları	3	402	0,0	0,1	-	-	-	2	19
Emisyon azaltımı / karbon yakalama ve depolama	3	1.379	0,0	0,3	-	-	-	2	2.701
KAYNAK VERİMLİLİĞİ									
Geri Dönüşüm*	11	5.257	0,1	1,1	3	198	3,63	5	1.650
• Su arıtma ve geri dönüşüm	7	584	0,0	0,1	2	183	23,85	4	826
• Diğer geri dönüşüm	9	4.274	0,1	0,9	3	15	0,35	5	824
Kaynak verimliliği	3	2.248	0,0	0,5	1	1	0,04	1	24
SOSYAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK									
Kadın girişimciliği	14	62.681	0,8	12,7	5	711	1,12	7	23.717
Eğitim	9	5.673	0,1	1,1	2	24	0,42	4	637
Sağlık ve sosyal hizmetler	10	33.716	0,4	6,8	5	81	0,24	6	3.944
DİĞER SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ALANLARI									
Sürdürülebilir Tarım	7	17.796	0,2	3,6	3	4	0,02	3	191
Orman yetiştirme ve rehab.	2	2.202	0,0	0,4	1	3	0,15	2	551
Sürdürülebilir Turizm	4	23.921	0,3	4,8	2	124	0,52	2	15.194
Ar-Ge faaliyetleri	2	254	0,0	0,1	1	0	0,04	1	693
Tasnif edil(e)meyen diğer sürdürülebilirlik alanları	3	45.621	0,6	9,2	3	458	0,99	3	2.608
TOPLAM	33	493.899	6,5	100,0	11	9.825	1,95	27	108.338

(*) Bir banka tarafından alt kırım verilememiş olması dolayısıyla toplam tutar, alt kırımların toplamından minimal düzeyde farklılık gösterebilir.

Diğer yandan, 2022 yıl sonu itibarıyla fosil yakıtlara sağlanan toplam nakdi kredilerin 21 banka tarafından 151 milyar TL olarak beyan edildiği ve bu tutarın sektörün toplam kredilerinin %2'sine tekabül ettiği görülmektedir. Bu krediler ana kullanım alanları itibarıyla incelendiğinde, ilk sırada %45'lik pay ile kömüre dayalı enerji üretiminin, ikinci sırada %23'lük pay ile petrol ve doğalgaz arama ve çıkarma faaliyetlerinin ve üçüncü sırada %13'lük pay ile petrol ve doğalgaza yönelik taşımacılık faaliyetlerinin geldiği görülmektedir. Kömüre dayalı enerji üretimine sağlanan toplam nakdi kredilerin %45'i özel sermayeli bankalarca, %34'ü kamusal sermayeli bankalarca ve %21'si yabancı sermayeli bankalarca kullanılmaktadır.

Fosil yakıtlarla bağlantılı alanlara sağlanan gayri nakdi kredilerin 17 banka tarafından 58 milyar TL olarak beyan edildiği ve bu tutarın sektörün toplam gayri nakdi kredileri içerisinde %2'lik bir paya tekabül ettiği görülmektedir. Gayri nakdi krediler içerisinde sırasıyla %47'lik ve %25'lik oranlarla petrol ve doğalgaza yönelik taşımacılık ve rafinasyon ilk iki sırada yer alırken, bunları %15 ile kömüre dayalı enerji üretimi izlemektedir.

Tablo 29: Bankalarca Fosil Yakıt Alanlarına Kullanılmış Ticari ve Kurumsal Krediler (Milyon TL)

Kredi Konusu	Canlı Nakdi Kredi Anapara Alacak (Risk) Bakiyesi				Takipteki Krediler			Gayri Nakdi Kredi Tutarı	
	Banka Sayısı	Toplam Tutar	Krediler İçerisindeki Pay (%)	İçsel Dağılım (%)	Banka Sayısı	Toplam Tutar	TGA Oranı (%)	Banka Sayısı	Toplam Tutar
Kömüre yönelik / dayalı faaliyetler	18	72.212	1,0	47,7	7	7.937	9,90	15	11.070
• Madencilik	13	2.007	0,0	1,3	5	234	10,44	10	1.697
• Kok kömürü imalatı	7	1.580	0,0	1,0	-	-	0,0	5	797
• Enerji üretimi	12	68.625	0,9	45,3	4	7.703	10,09	10	8.575
Petrol ve doğalgaza yönelik / dayalı faaliyetler	16	79.300	1,0	52,3	8	6.534	7,61	14	46.696
• Arama ve çıkarma	8	35.431	0,5	23,4	5	45	0,13	9	3.247
• Rafinasyon	9	14.392	0,2	9,5	3	3	0,02	9	14.441
• Taşımacılık	10	20.112	0,3	13,3	5	249	1,22	10	27.185
• Enerji üretimi	8	9.365	0,1	6,2	5	6.238	39,98	8	1.823
TOPLAM	21	151.511	2,0	100,0	9	14.471	8,72	17	57.766

2022 yıl sonu itibarıyla, fosil yakıtlara yönelik kullanılan kredilerde TGA oranının %8,72 seviyesinde olduğu ve bu oranın ortaya çıkışında kömürle bağlantılı madencilik ve enerji üretimi faaliyetlerinin belirleyici olduğu görülmektedir. Fosil yakıtlarla bağlantılı alanlara kullanılan kredilerde TGA oranının yüksek olmasında, bu alanların özellikle iklim değişikliği gibi sürdürülebilirlikle bağlantılı risklere daha fazla maruz kalmasının etkili olduğu tahmin edilmektedir.

Yukarıda sunulan bulgular çerçevesinde, ticari ve kurumsal kredilerin genel görünümü aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 30: Ticari ve Kurumsal Kredilerin Genel Görünümü (Milyon TL)

	Canlı Nakdi Kredi Anapara Alacak Bakiyesi				Takipteki Krediler			Gayri Nakdi Krediler	
	Banka Sayısı	Toplam Tutar	Krediler İçerisindeki Pay (%)	İçsel Dağılım (%)	Banka Sayısı	Toplam Tutar	TGA Oranı (%)	Banka Sayısı	Toplam Tutar
Sürdürülebilirlik Alanları	33	493.899	6,5	8,2	11	9.825	1,95	27	108.338
Fosil Yakıt Alanları	21	151.511	2,0	2,5	9	14.471	8,72	17	57.766
Tasnif Edil(e)meyen	21	5.398.210	71,2	89,3	43	109.339	1,99	27	2.356.685
Toplam Ticari ve Kurumsal Krediler	54	6.043.620	79,7	100,0	54	133.635	2,16	54	2.522.789

3.9.4. Kullandırılan Bireysel Krediler

2022 yıl sonu itibarıyla, sürdürülebilirlik alanlarına sağlanan bireysel kredilerin toplamı 13 banka tarafından 19 milyar TL olarak beyan edilmiş olup bu tutarın toplam krediler içerisindeki payı %0,25 civarındadır. Sürdürülebilirliğe yönelik bireysel krediler %96'lık pay ile ağırlıklı olarak enerji verimliliği yüksek binalara kullandırılan kredilerden oluşmakta, bu kredileri %4'lük pay ile düşük emisyonlu taşıt finansmanı izlemektedir.

Tablo 31: Çevresel ve Sosyal Sürdürülebilirlik Alanlarına Kullandırılan Bireysel Krediler (Milyon TL)

	Canlı Nakdi Kredi Anapara Alacak Bakiyesi				Takipteki Krediler		
	Banka Sayısı	Toplam Tutar	Krediler İçerisindeki Pay (%)	İçsel Dağılım (%)	Banka Sayısı	Toplam Tutar	TGA Oranı (%)
EMİSYON AZALTIMI							
Yenilenebilir enerji	2	0,9	0,00	0,00	-	-	-
• Güneş enerjisi	1	0,1	0,00	0,00	-	-	-
• Diğer (Enerji Destek Kredisi)	1	0,8	0,00	0,00	-	-	-
Düşük emisyonlu taşıtlar	10	749	0,01	3,98	2	0,2	0,03
• LPG / LNG'li araçlar	2	64	0,00	0,34	-	-	-
• Hibrit araçlar	8	626	0,01	3,32	2	0,2	0,03
• Elektrikli araçlar	5	60	0,00	0,32	-	-	-
• Elektrikli araç şarj istasyonu	-	-	-	-	-	-	-
ENERJİ VERİMLİLİĞİ							
Enerji verimliliği yüksek binalar	11	18.080	0,24	96,02	4	4	0,02
• A sınıfı enerji performansına sahip konutlar	11	4.369	0,06	23,20	1	0,3	0,01
• B sınıfı enerji performansına sahip konutlar	11	13.660	0,18	72,54	4	3	0,02
• Bina enerji verimliliğini artırmaya yönelik faaliyetler	4	51	0,00	0,27	1	0,3	0,55
TOPLAM	13	18.830	0,25	100,00	4	4	0,02

Sürdürülebilirliğe yönelik kullanılan krediler konusunda tanım, sınıflandırma, etiketleme ve izleme altyapısının yeterli olmaması bireysel nitelikteki kredilere dair veri üretilmesini güçleştirmektedir. Bu çerçevede, enerji verimliliği yüksek konutlar için kullanılan kredi verilerinin ön plana çıkmasında, BDDK tarafından bu krediler için sağlanan kredi-değer oranı avantajı nedeniyle bankalarca yapılan yaygın tasniflemenin de etkili olduğu değerlendirilmektedir.

2022 yıl sonu itibarıyla, sürdürülebilirliğe yönelik bireysel kredilerde TGA oranının %0,02 olduğu görülmektedir. Bu oranda, raporlanan kredi verileri içerisindeki ağırlığı nedeniyle enerji verimliliği yüksek binalara sağlanan krediler belirleyici konumdadır.

Yukarıda sunulan bulgular çerçevesinde, bireysel kredilerin genel görünümü aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 32: Bireysel Kredilerin Genel Görünümü (Milyon TL)

	Canlı Nakdi Kredi Anapara Alacak Bakiyesi				Takipteki Krediler		
	Banka Sayısı	Toplam Tutar	Krediler İçerisindeki Pay (%)	İçsel Dağılım (%)	Banka Sayısı	Toplam Tutar	TGA Oranı (%)
Sürdürülebilirlik Alanları Toplamı	13	18.830	0,25	20,0	4	4	0,02
Tasnif Edil(e)meyen	41	1.518.218	20,03	20,3	50	29.771	1,92
Toplam Bireysel Krediler	54	1.537.048	20,28	100,0	54	29.775	1,90

3.10. Performans Derecelendirmesi

Kuruluşların sürdürülebilirlik konusundaki risk ve fırsatları yönetme kapasitelerine, sürdürülebilirlik uygulamalarına ve uygulama sonuçlarına yönelik olarak üçüncü taraflarca yapılan değerlendirmelere dayalı olarak verilen derecelendirme notları; bilgi asimetrisini azaltarak yatırımcılara daha sağlıklı ve kapsamlı analizler yapma imkânı vermekte, kuruluşlar arasında karşılaştırma yapılabilmesini ve kuruluşların performansındaki gelişimin izlenebilmesini sağlamaktadır. Derecelendirme notları, aynı zamanda, uzun vadeli ve ucuz finansmana erişim ile rekabet gücünün, marka değerinin, itibarın ve dolayısıyla kârlılığın artırılması açısından kuruluşlara önemli fırsatlar da sunmaktadır.

Küresel düzeyde sürdürülebilirlik performansına yönelik değerlendirme ve derecelendirme yapan çok sayıda kuruluş bulunması, bu kuruluşların sürdürülebilirliğin farklı boyutlarına ağırlık veriyor olması ve metodolojilerin yeteri ölçüde şeffaf olmaması derecelendirme notlarının karşılaştırılabilirliğini azaltmaktadır. Bununla birlikte, gerek reel sektörde gerekse finansal sektörde özellikle büyük ve orta ölçekli kuruluşlar yaygın şekilde ÇSY derecelendirmesinden geçmektedir.

Türk bankacılık sektöründe de pek çok bankanın ÇSY kriterlerine uyum açısından değerlendirme yaptırarak derecelendirme notu almakta olduğu görülmektedir. Bu çerçevede, 2023 yılı itibarıyla toplam sektör payı %71 civarında olan 15 banka ÇSY değerlendirmesinden geçerek en az bir adet ÇSY derecelendirme notu almış bulunmaktadır.

Tablo 33: Sürdürülebilirlik Performansı Derecelendirmesi Yaptıran Bankalar

Derecelendirme Platformu	Banka Sayısı				Toplam Aktif Payı (%)
	Kamu	Özel	Yabancı	Toplam	
Karbon Saydamlık Projesi (CDP) İklim Değişikliği	3	5	5	13	69,1
Karbon Saydamlık Projesi (CDP) Su Güvenliği	2	4	3	9	60,6
Refinitiv ESG Scores	2	6	2	10	61,6
Borsa İstanbul (BIST) Sürdürülebilirlik Endeksi	2	6	1	9	57,5
Borsa İstanbul (BIST) Sürdürülebilirlik 25 Endeksi	-	2	1	3	33,7
Sustainalytics ESG Risk Ratings	2	5	2	9	51,1
Morgan Stanley Capital International (MSCI) ESG Scores	1	3	1	5	45,2
Bloomberg's Gender-Equality Index (GEI)	1	3	1	5	45,2
Bloomberg ESG Disclosures Scores	-	3	-	3	24,9
FTSE Russell's Ratings	1	2	1	4	37,6
Standard & Poor's (S&P) Global Ratings	1	2	1	4	35,0
Moody's Credit Impact Score (CIS)	-	5	1	6	29,4
Moody's Issuer Profile Scores (IPS)	-	1	1	2	19,0
Moody's ESG Solutions Group	-	1	1	2	16,0
Japan Credit Rating Agency (JCR)	-	-	1	-	11,5
Institutional Shareholder Services (ISS) ESG Ratings	-	1	-	-	7,5
Fitch Rating ESG Relevance Score	-	2	1	3	2,6
Sustainable Fitch ESG Entity Rating	-	1	-	-	0,8
TOPLAM (*)	3	6	6	15	70,9

(*) Tabloda yer alan kuruluşların en az birisinden derecelendirme notu almış olan bankaların toplamını göstermektedir.

Türkiye’de en fazla sayıda bankanın dahil olduğu değerlendirme sistemi toplam sektör payı %69 olan 13 banka ile Karbon Saydamlık Projesi (CDP)’dir. CDP kapsamında Türkiye’de faaliyet gösteren bankalar yalnızca iklim değişikliği ve su güvenliği konularında değerlendirmeye tabi tutulmakta olup bankalar tarafından orman konusunda herhangi bir raporlama ya da derecelendirme bildirimi yapılmamıştır. İklim değişikliği konusunda raporlama yapan 13 banka (sektör payı %69) arasında 9 adedi (sektör payı %61) aynı zamanda su güvenliğine ilişkin olarak da raporlama yapmakta ve derecelendirme notuna sahip bulunmaktadır. Bu bankalara ilave olarak, iklim değişikliği konusunda 2 ve su güvenliği konusunda 1 bankanın da raporlama sürecinin devam ettiği bildirilmiştir.

Tablo 34: Karbon Saydamlık Projesi (CDP) Kapsamında Alınan Notlar

Not Aralığı	Seviye	Banka Sayısı				Toplam Aktif Payı (%)
		Kamu	Özel	Yabancı	Toplam	
CDP İklim Değişikliği Notu						
A	Liderlik	-	-	1	1	8,8
A-		1	3	1	5	32,5
B	Yönetim	2	2	1	5	21,0
B-		-	-	-	-	-
C	Farkındalık	-	-	-	-	-
C-		-	-	-	-	-
D	Açıklama	-	-	-	-	-
D-		-	-	-	-	-
Notu Henüz Belli Olmayan Bankalar		-	-	2	2	6,8
Toplam		3	5	5	13	69,1
CDP Su Güvenliği Notu						
A	Liderlik	1	-	-	1	10,2
A-		-	1	1	2	9,1
B	Yönetim	-	3	1	4	25,9
B-		1	-	-	1	11,5
C	Farkındalık	-	-	-	-	-
C-		-	-	-	-	-
D	Açıklama	-	-	-	-	-
D-		-	-	-	-	-
Notu Henüz Belli Olmayan Bankalar		-	-	1	1	3,9
TOPLAM		2	4	3	9	60,6

Refinitiv ESG Scores kapsamında toplam sektör payı %62 olan 10 bankanın risk değerlendirme notu bulunmakta olup bankaların ağırlıklı olarak B+ ve A- risk düzeyinde yer aldığı görülmektedir. Ayrıca, Refinitiv ESG Scores kapsamında yapılan derecelendirme çerçevesinde, 1 özel sermayeli ticaret bankasının 100 üzerinden 94 puan alarak küresel düzeyde 1.097 banka arasında 4'üncü sırada yer aldığı beyan edilmiştir.

Tablo 35: Refinitiv ESG Scores Kapsamında Alınan Notlar

Not	Banka Sayısı				Toplam Aktif Payı (%)
	Kamu	Özel	Yabancı	Toplam	
C-	-	-	1	1	4,1
C	-	-	-	-	-
C+	-	-	-	-	-
B-	-	-	-	-	-
B	-	2	-	2	1,4
B+	2	-	-	2	21,7
A-	-	1	1	2	16,0
A	-	2	-	2	8,3
A+	-	1	-	1	10,2
TOPLAM	2	6	2	10	61,6

Uluslararası bir değerlendirme sistematığına dayalı olarak oluşturulan BIST Sürdürülebilirlik Endeksi kapsamında Türkiye'de faaliyet gösteren ve toplam sektör payı %57 olan 9 bankaya risk derecelendirme notu verilmiş olup bu bankalar için aktif büyüklükleri itibarıyla ağırlıklandırılmış ortalama derecelendirme notu yaklaşık 80'dir. Ayrıca, Türkiye'de faaliyet gösteren ve sektör payı %34 olan 4 banka, BIST Sürdürülebilirlik 25 Endeksinde yer almaktadır.

Tablo 36: Borsa İstanbul (BIST) Sürdürülebilirlik Endeksi Kapsamında Alınan Puanlar

Not	Banka Sayısı				Toplam Aktif Payı (%)	Ağırlıklandırılmış Ortalama Not
	Kamu	Özel	Yabancı	Toplam		
51-60	-	1	-	1	0,4	79,6
61-70	1	-	-	1	10,2	
71-80	1	-	1	2	20,2	
81-90	-	3	1	4	16,5	
91-100	-	1	-	1	10,2	
TOPLAM	2	5	2	9	57,5	

Sustainalytics ESG Risk Ratings kapsamında toplam sektör payı %51 olan 9 bankanın risk değerlendirme notu bulunmakta olup bankaların ağırlıklı olarak düşük risk (toplam sektör payı %37 olan 5 banka) ve kısmen orta risk (toplam sektör payı %9 olan 2 banka) derecelerinde yer aldığı görülmektedir.

Tablo 37: Sustainalytics ESG Risk Ratings Kapsamında Alınan Notlar

Puan	Seviye	Banka Sayısı				Toplam Aktif Payı (%)
		Kamu	Özel	Yabancı	Toplam	
0 – 9.99	İhmal Edilebilir Risk	-	1	-	1	0,8
10 – 19.99	Düşük Risk	2	3	-	5	37,0
20 – 29.99	Orta Risk	-	1	1	2	9,1
30 – 39.99	Yüksek Risk	-	-	1	1	4,1
+40	Ağır Risk	-	-	-	-	-
TOPLAM		2	5	2	9	51,1

MSCI ESG Scores kapsamında toplam sektör payı %45 olan 5 bankanın risk değerlendirme notu bulunmakta olup bankaların ağırlıklı olarak (sektör payı %26 olan 3 banka) BBB risk düzeyinde yer aldığı görülmektedir.

Tablo 38: Morgan Stanley Capital International (MSCI) ESG Scores Kapsamında Alınan Notlar

Not	Seviye	Banka Sayısı				Toplam Aktif Payı (%)
		Kamu	Özel	Yabancı	Toplam	
AAA	Lider	-	-	-	-	-
AA		-	1	-	1	7,2
A	Ortalama	-	-	-	-	-
BBB		-	2	1	3	26,5
BB		1	-	-	1	11,5
B	Geride	-	-	-	-	-
CCC		-	-	-	-	-
TOPLAM		1	3	1	5	45,2

Bloomberg's GEI kapsamında toplam sektör payı %45 olan 5 bankanın risk değerlendirme notu bulunmakta olup bu bankaların aktif büyüklükleri itibarıyla ağırlıklandırılmış ortalama notu yaklaşık 80'dir.

Tablo 39: Bloomberg's Gender-Equality Index (GEI) Kapsamında Alınan Puanlar

Puan	Banka Sayısı				Toplam Aktif Payı (%)	Ağırlıklandırılmış Ortalama Not
	Kamu	Özel	Yabancı	Toplam		
71-80	1	2	-	3	29,2	79,6
81-90	-	1	1	2	16,0	
TOPLAM	1	3	1	5	45,2	

Bloomberg Disclosure Score kapsamında toplam sektör payı %25 olan 3 bankanın risk değerlendirme notu bulunmakta olup 3 bankanın aktif büyüklükleri itibarıyla ağırlıklandırılmış ortalama notu yaklaşık 3'dür.

Tablo 40: Bloomberg ESG Disclosure Score Kapsamında Alınan Notlar

Banka Sayısı				Toplam Aktif Payı (%)	Ağırlıklandırılmış Ortalama Not
Kamu	Özel	Yabancı	Toplam		
-	3	-	3	24,9	3,0

FTSE Russell's Ratings kapsamında toplam sektör payı %38 olan 4 bankaya risk derecelendirme notu verilmiş olup bu bankalar için aktif büyüklükleri itibarıyla ağırlıklandırılmış ortalama derecelendirme notu 5 üzerinden yaklaşık 3,7'dir. Ayrıca, bu bankalar FTSE4Good Gelişmekte Olan Piyasalar Endeksi'nde de yer almaktadır.

Tablo 41: FTSE Russell's Ratings Kapsamında Alınan Puanlar

Not	Banka Sayısı				Toplam Aktif Payı (%)	Ağırlıklandırılmış Ortalama Not
	Kamu	Özel	Yabancı	Toplam		
3,1 - 4	1	1	1	3	30,4	3,7
4,1 - 5	-	1	-	1	7,2	
TOPLAM	1	2	1	4	37,6	

S&P Global Ratings kapsamında toplam sektör payı %35 olan 4 bankanın risk değerlendirme notu bulunmakta olup 4 bankanın aktif büyüklükleri itibarıyla ağırlıklandırılmış ortalama notu yaklaşık 62'dir. Ayrıca, S&P kapsamında yapılan derecelendirme çerçevesinde, Türkiye'de faaliyet gösteren 1 bankanın S&P Sustainability Yearbook'ta yer aldığı ve 1 bankanın ise Dow Jones Sustainability Index üyesi ve Top 10% S&P Global ESG Score kategorisinde The Sustainability Yearbook'da yer aldığı bildirilmiştir.

Tablo 42: Standard & Poor's (S&P) Global Ratings Kapsamında Alınan Puanlar

Not	Banka Sayısı				Toplam Aktif Payı (%)	Ağırlıklandırılmış Ortalama Not
	Kamu	Özel	Yabancı	Toplam		
41-50	1	-	-	1	11,5	61,6
51-60	-	1	-	1	7,5	
61-70	-	1	-	1	7,2	
71-80	-	-	-	-	-	
81-90	-	-	1	1	8,8	
TOPLAM	1	2	1	4	35,0	

Moody's CIS kapsamında toplam sektör payı %29 olan 6 bankanın risk değerlendirme notu bulunmakta olup bankaların hepsinin CIS-2 risk düzeyinde yer aldığı görülmektedir. Ayrıca, Moody's Issuer Profile Scores (IPS) kapsamında değerlendirme notuna sahip 2 banka (%19) ve Moody's ESG Solutions Group kapsamında değerlendirme notuna sahip 2 banka (%16) bulunmaktadır.

Tablo 43: Moody's Credit Impact Score (CIS) Kapsamında Alınan Notlar

Not	Seviye	Banka Sayısı				Toplam Aktif Payı (%)
		Kamu	Özel	Yabancı	Toplam	
CIS-1	Pozitif	-	-	-	-	-
CIS-2	Nötr-düşük arası	-	5	1	6	29,4
CIS-3	Orta derecede olumsuz	-	-	-	-	-
CIS-4	Yüksek derecede negatif	-	-	-	-	-
CIS-5	Çok yüksek derecede negatif	-	-	-	-	-
TOPLAM		-	5	1	6	29,4

Fitch Rating ESG Relevance Score kapsamında toplam sektör payı %3 olan 3 bankanın risk değerlendirme notu bulunmaktadır. Bu bankaların ağırlıklı olarak (sektör payı yaklaşık %3 olan 2 banka) 3 risk düzeyinde yer aldığı görülmekte olup 3 bankanın 5 üzerinden ağırlıklandırılmış ortalama notu yaklaşık 3'dür.

Tablo 44: Fitch Rating ESG Relevance Score Kapsamında Alınan Puanlar

Puan	Banka Sayısı				Toplam Aktif Payı (%)	Ağırlıklandırılmış Ortalama Not
	Kamu	Özel	Yabancı	Toplam		
1	-	-	-	-	-	3,0
2	-	-	-	-	-	
3	-	2	-	2	2,5	
4	-	-	1	1	0,1	
5	-	-	-	-	-	
TOPLAM	-	2	1	3	2,6	

Yukarıdaki verilere ilave olarak; Institutional Shareholder Services (ISS) ESG Rating kapsamında sektör payı %8 olan 1 bankanın risk değerlendirme notunun olduğu, Japonya Kredi Derecelendirme Kuruluşu (JCR) kapsamında sektör payı %11 olan 1 bankanın risk değerlendirme notunun olduğu, Sustainable Fitch ESG Entity Rating kapsamında sektör payı %1 olan 1 bankanın risk değerlendirme notunun olduğu beyan edilmiştir.

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Firmaların çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik alanında sergiledikleri performans; risk ve fırsatların etkili bir şekilde yönetimi, uygun koşullarda finansmana erişim, başta müşteriler olmak üzere paydaşlar nezdindeki itibar ve nihayetinde uzun dönemli kârlılık ve istikrar açısından önem taşımaktadır. Türk bankacılık sektörü de, uluslararası entegrasyonun gereği olarak ve pek çok alanda sergilediği dinamik ve vizyoner bakış açısıyla, çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik alanında son 10 yıllık dönemde önemli bir tecrübe ve birikim sağlamış, çok sayıda iyi uygulama örneği sergilemiştir.

2023 yılında bankalara gönderilen “Sürdürülebilir Bankacılık Soru Seti” ile Türk bankacılık sektöründe çevresel ve sosyal sürdürülebilirliğin çeşitli boyutlarına yönelik olarak kuruluşlar ve sektör düzeyinde genel görünümün ortaya konulması amaçlanmış olup alınan bilgi ve veriler ışığında temel bulgular, gözlemler ve öneriler aşağıda özetlenmiştir:

Türk bankacılık sektöründe çevresel ve sosyal sürdürülebilirliğe yönelik farkındalığın özellikle uluslararası bağlantıların ve küresel gelişmelerin etkisiyle önemli bir düzeye ulaştığı görülmektedir. Sektör aktifleri içerisindeki toplam payı %94’e ulaşan 28 bankada çevresel ve sosyal sürdürülebilirliğe dair yazılı bir strateji-politika dokümanı bulunması, yine aktif büyüklüğü itibarıyla sektörün yaklaşık yarısını temsil eden 16 bankada bu dokümanlar kapsamında ulusal ve uluslararası hedef ve taahhütler ile Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına doğrudan atıf yapılması ve somut sayısal hedeflere yer verilmesi sektörde bu alanda belirgin bir farkındalık olduğuna işaret etmektedir. Bununla birlikte, strateji ve politikalar kapsamında amaç ve hedeflerin daha somut, kapsamlı, sistematik ve sonuçları daha ölçülebilir şekillerde ortaya konulmasına ihtiyaç olduğu değerlendirilmektedir.

Geliştirilmesi gereken alanlardan bir diğerinin de sürdürülebilirliğe yönelik kurumsal yönetim yapısı olduğu görülmektedir. Pek çok bankada yönetim kurullarının çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik konularında süreklilik arz eden bir görev ya da sorumluluğunun bulunduğu, bu görev sorumlulukların yazılı şekilde belirlendiği, yönetim kurullarında bu konulardan sorumlu üyelerin olduğu ve sürdürülebilirlikle ilgili konuların yönetim kurulları toplantılarının gündemine dahil edildiği görülmektedir. Bununla birlikte, kurumsal yönetim yapısının çevresel ve sosyal sürdürülebilirlikle bağlantılı risklerin ve fırsatların daha etkili şekilde yönetilmesine imkân verecek tarzda geliştirilmesinde yarar görülmektedir. Özellikle, yönetim kurullarının, başta politika belirleme ve gözetim olmak üzere, bu konudaki görev ve sorumluluklarının daha net ve somut şekilde tanımlanmasına, bu alanda bilgi ve tecrübeye sahip üye sayısının artırılmasına, amaç ve hedeflerle performans sistemi arasında bağlantı kurulmasına ihtiyaç olduğu görülmektedir.

İklimle bağlantılı finansal risklerin yönetimi çevresel ve sosyal sürdürülebilirliğin en kritik boyutlarından birisini teşkil etmektedir. Toplam sektör payı %62 civarında olan 20 banka tarafından bu risklerin genel risk yönetimi süreçlerinde dikkate alındığı beyan edilmiş olmakla birlikte risk yönetiminin alt bileşenlerine bakıldığında risk yönetimi uygulamalarının pek çok bankada istenen düzeyde ve nitelikte olmadığı, iklimle bağlantılı risklerin bazı bankalarda genel hatlarıyla ve nicel olmaktan çok niteliksel terimlerle ele alındığı gözlenmektedir. Sürdürülebilir finans alanında genel kabul görmüş tanım ve sınıflandırmaların ve bazı temel düzenlemelerin henüz hayata geçirilmemiş olması bu alandaki risklerin yönetilmesi için gereken süreçlerin oluşturulmasını ve veri üretimini güçleştirmektedir. Bu kısıtlara rağmen, bankaların başta kredi portföylerine yönelik izleme ve veri altyapısının gözden geçirilmesi olmak üzere, “mevcut koşullar elverdiği ölçüde” kendi özgün yaklaşım ve uygulamalarını geliştirmelerinde büyük yarar görülmektedir. Önümüzdeki dönemde, iklim risklerinin yönetimi konusunda BDDK tarafından hayata geçirilmesi planlanan rehberin bankalar açısından ilke bazlı önemli bir referans teşkil edeceği düşünülmektedir.

Proje ya da müşteri bazında finansman tahsisi aşamasında gerçekleştirilen çevresel ve sosyal risk değerlendirmesi (ÇSRD) çevresel ve sosyal sürdürülebilirlikle bağlantılı risklerin yönetiminde önemli aşamalardan birisini oluşturmaktadır. Türk bankacılık sektörü özellikle uluslararası finansal kuruluşlarla olan ilişkilerinin bir gereği olarak bu alanda önemli bir tecrübe ve uygulama pratiği geliştirmiştir. 2023 yılı itibarıyla toplam sektör payı yaklaşık %78 civarında olan 19 banka tarafından finansman taleplerine yönelik ÇSRD yapıldığı ve 2022 yılsonu itibarıyla bu değerlendirmeden geçmiş kredilerin toplam kredi portföyü içerisindeki payının yaklaşık %7,4 seviyesinde olduğu görülmektedir. Banka beyanları ışığında, yüksek derece riskli olduğu değerlendirilen kredilerin daha fazla takibe düşme eğilimi gösteriyor olması ÇSRD sürecinin sürdürülebilirlikle bağlantılı risklerin yönetiminde bir “ilk savunma hattı” olarak önemli bir rol oynayabileceğine işaret etmektedir. Bu rol dikkate alınarak, ÇSRD uygulama kapsamının finansman kategorileri ve ölçeği itibarıyla genişletilmesinde yarar görülmektedir.

Son yıllarda, özellikle iklim değişikliğine yönelik endişelerin artmasıyla birlikte, çevresel sürdürülebilirlik ön plana çıkmış gibi görünse de, sürdürülebilirliğin sosyal boyutu sürdürülebilirlik kavramının temel ve ayrılmaz bir parçası ve önemli gelişme potansiyeline sahip bir alanıdır. Soru Seti kapsamında; cinsiyet eşitliği, sosyal girişimlerle entegrasyon, sosyal etki yatırımları ve finansal kapsayıcılık gibi sosyal sürdürülebilirliğin çeşitli boyutlarına yönelik olarak da bankalardan bilgi ve veri talep edilmiştir.

Cinsiyet eşitliği (gender equality) bağlamında, Türk bankacılık sektöründe istihdamın yaklaşık yarısı kadınlardan oluşmasına rağmen, üst düzey kadın yönetici oranına ilişkin sektör ortalamasının %20 düzeyinde kaldığı ve sektör genelinde erkek çalışanlara ödenen ortalama brüt ücretin kadın çalışanlara ödenen ortalama brüt ücrete göre yaklaşık %37 oranında yüksek olduğu görülmektedir. Söz konusu ücret farklılaşmasında, eşit pozisyonda çalışanlar arasındaki ücret farklılaşmasının yanı sıra özellikle yönetici pozisyonundaki kadın sayısının az olmasının belirleyici olduğu ve sektör tarafından cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik iyileştirici adımlar atılması gerektiği değerlendirilmektedir.

Sektörün sosyal girişimlerle entegrasyonu açısından, sektör payı %86 olan 20 banka tarafından müşterileri arasında sivil toplum kuruluşlarının yer aldığı beyan edilmiş, sektör payı %9 olan 5 bankanın ise müşteri sınıflandırmasında “sosyal girişim” sınıflandırmasına yer verdiği görülmüştür. 2023 yılı itibarıyla, 25 banka (sektör payı %88) vakıflarla, 27 banka (sektör payı %90) derneklerle ve 22 banka (sektör payı %75) kooperatiflerle müşteri ilişkisi içinde olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla söz konusu kuruluşların bankacılık sektörüne erişimlerinin yaygın olduğu görülmektedir.

Bankacılık sektöründe sosyal etki yaratmaya yönelik proje yürüten 22 banka (sektör payı %75) ve sosyal sorumlu yatırım yaptığını beyan eden 16 banka (sektör payı %55) olduğu, 10 bankanın (sektör payı %58) sosyal yatırım fonu ihraç ettiği ya da bunlara aracılık yaptığı görülmektedir. Ayrıca, 19 banka (sektör payı %73) tarafından sosyal inovasyon alanında çalışma yürütülmesi de olumlu bir gelişme olarak görülmektedir.

Finansal kapsayıcılığa ilişkin olarak, 18 banka (sektör payı %69) tarafından sosyal açıdan dışlanan kesimlerin “finansal olarak kapsanmasına” yönelik “dijital kanallar üzerinden” uygulama sunulduğu görülmekte olup 3 bankada (sektör payı %6) sosyal olarak dışlanmış birey ve aileler için “kişisel finansman” sağlanmasına yönelik uygulamalar bulunmaktadır.

Bankacılık sektörünün sosyal finans konusunda farkındalık düzeyine bakıldığında, sadece 15 bankanın (sektör payı %56) yıllık faaliyet raporlarında sosyal finans konularına dair özel bir bölüme yer verdiği görülmektedir. Sektör payı %89 olan 21 bankanın internet sitesinde sosyal sorumluluk / yardım / sosyal etki alanına ilişkin özel bir bölüm bulunmakla birlikte, 31 bankanın (sektör payı %9) internet sitesinde bu konuda herhangi bir bölüm yer almadığı anlaşılmıştır. 2023 yılı itibarıyla, 12 banka (sektör payı %60) sosyal finans konusunda bilgi düzeyini artırmaya yönelik çalışma yaptığını belirtmiş olup sektör genelinde farkındalığı artırıcı çalışmaların yapılması gerektiği değerlendirilmektedir.

Çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik alanında ulusal ve uluslararası düzeyde faaliyet gösteren organizasyonlara, platformlara, inisiyatiflere üyelikler ve kabul görmüş ilkelere, kurallara uyum taahhüdü bankaların sürdürülebilirliğe yönelik ilgi ve kararlılık düzeylerinin yanı sıra kurumsal kapasiteleri açısından da önemli bir gösterge niteliği taşımaktadır. Türk bankacılık sektörünün bu açıdan hayli faal olduğu görülmekte olup yurtiçi ya da yurtdışı en az bir inisiyatif ya da platforma dahil olan veya kabul görmüş ilkelere, kurallara uyum taahhüdü bulunan banka sayısı 28’dir (sektör payı %93). En fazla ilgi gösterilen inisiyatif ve platformların 15 banka ve %85’lik sektör payı ile Karbon Saydamlık Projesi (CDP), 12 banka ve %56’lık sektör payı ile BM Global Compact (UNGC) ve 13 banka ve yaklaşık %52’lik sektör payıyla Kadının Güçlenmesi Prensipleri (WEP) olduğu görülmektedir. Yurtiçinde ise toplam sektör payı yaklaşık %81 olan 15 bankanın dahil olduğu “TBB Sürdürülebilir Büyümede Finansal Sektörün Rolü Çalışma Grubu” ön plana çıkmaktadır. Kurumsal kapasitelerin artırılması konusunda önemli bir itici güç teşkil eden bu tür üyelik ve taahhütlerin özellikle küçük ve orta ölçekli bankalar açısından artırılmasında yarar görülmektedir.

Bankacılık sektörü, yatırımlara ve tüketime finansman sağlamak suretiyle çevre ve toplum üzerinde yarattığı dolaylı ancak geniş kapsamlı etkilerin yanı sıra aynı zamanda kendisine ait insan kaynağı, fiziki varlıkları ve faaliyetleriyle de kaynak tüketerek ve emisyonu yol açarak

kendi çevresel ayakizini yaratmaktadır. Giderek daha fazla bilgi ve teknoloji yoğun bir sektör haline gelmekte olan bankacılık sektörünün doğrudan neden olduğu çevresel ayak izinin ulusal büyüklükler içerisinde hayli sınırlı düzeylerde olduğu görülmektedir. Örneğin banka beyanlarına dayalı olarak yapılan tahminler, sektörün kapsam 1 ve kapsam 2 emisyon toplamının 2022 yılı itibarıyla ülkedeki toplam emisyonun yaklaşık %0,8'i mertebesinde olduğuna işaret etmektedir. Bankalarca çevresel ayakizinin küçültülmesine yönelik olarak, süreçlere, uygulamalara ve fiziksel altyapıya ilişkin uluslararası standartlara uyum, yenilenebilir enerji ve düşük emisyonlu taşıt araçları kullanımı, uzaktan ve hibrit çalışma modelleri uygulanması gibi çabalar olduğu gözlenmektedir. Örneğin toplam sektör payı %70 seviyesinde olan 17 bankanın elektrik tüketiminin en az yarısını, sektör payı %32 olan 9 bankanın ise tamamını yenilenebilir enerji kaynaklarından sağlıyor olması dikkat çekicidir. Bu uygulamaların yanı sıra süreçlerin, uygulamaların ve fiziki varlıkların daha sürdürülebilir şekilde yönetilmesini sağlayacak uluslararası sertifikasyonların yaygınlaştırılmasının büyük yarar sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Diğer yandan, bankacılık sektörünün asıl çevresel ayakizini oluşturmakta olan kapsam 3 emisyonu konusunda tanımlama, sınıflandırma, etiketleme, veriye erişim ve metodoloji sorunları kapsamlı, sağlıklı ve karşılaştırılabilir veri üretilmesini engellemekte, bu konuda izleme ve analiz yapılmasını güçleştirmektedir. Önümüzdeki dönemde, ülkemizde karbon ticaret sistemine işlerlik kazandırılması, ulusal yeşil taksonominin uygulamaya konulması ve KGK tarafından yayımlanan sürdürülebilirlik raporlama standartları çerçevesinde raporlamaların başlaması ile bu konudaki sorunların tedricen azalması beklenmektedir.

Sürdürülebilirliğe yönelik stratejilerin ve politikaların, risk ve fırsatların, uygulamaların ve uygulama sonuçlarının şeffaf bir şekilde kamuoyu ile paylaşılması sürdürülebilirlik uygulamalarının önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Sürdürülebilirlik ve iklim değişikliği ile bağlantılı konularda ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde pek çok raporlama inisiyatifi ve standardı ortaya çıkmış olup Türkiye'de faaliyet gösteren bankaların önemli bir bölümü bu kapsamda raporlamalar yapmaktadır. Aktif büyüklüğü itibarıyla sektörün %91'ini oluşturan toplam 22 banka tarafından CDP, GRI, IIRC ve TCFD gibi uluslararası düzeyde geçerli raporlama çerçeveleri kapsamında kamuoyuna raporlama yapılmakta olduğu görülmektedir. Bu itibarla, KGK tarafından yayımlanan Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları çerçevesinde 2025 yılından itibaren fiilen raporlama yapmakla yükümlü bulunan bankacılık sektörünün bu alanda önemli bir tecrübe ve pratiğe sahip olduğu görülmektedir. Diğer yandan, yeni raporlama standartları bankaların veri ve raporlama altyapılarını gözden geçirmelerini ve insan kaynağı kapasitesini artırmalarını gerektirecektir. Özellikle ilk iki yıllık muafiyet döneminin ardından kapsam 3 emisyonlarının raporlanmaya başlanacak olması bankaların ve ilgili tüm paydaşların bu süre içerisinde gerekli altyapıyı oluşturmalarını gerekli kılmaktadır.

Sürdürülebilirliğin finansmanı amacıyla yurtdışındaki kuruluşlardan temin edilen kredilere bakıldığında, 2018 yılında 7 banka tarafından temin edilen kredi tutarı 1,5 milyar ABD doları iken, 2022 yılında 11 banka tarafından temin edilen kredi tutarının 5,3 milyar ABD dolarına ulaştığı görülmektedir. Son beş yıllık dönemdeki artış özellikle pandemi sonrasında ivme kazanmış olup kredi temin eden banka sayısında görülen artışın yanı sıra özellikle temin edilen kredi tutarlarındaki artış da dikkat çekicidir. 2022 yılsonu itibarıyla, bankaların

sürdürülebilirliğin finansmanı amacıyla kullandıkları kredilerden kaynaklanan toplam yükümlülüğü 15,8 milyar ABD doları (yaklaşık 448 milyar TL) tutarında olup bu tutar sektördeki bilanço yükümlülükleri toplamının %2,1'ini oluşturmaktadır.

Sürdürülebilirliğin finansmanına yönelik olarak fon temin etmek amacıyla ihraç edilen borçlanma enstrümanlarının çeşitliliği ve tutarı da son yıllarda belirgin bir artış göstermiştir. Bu kapsamda, örneğin 2017 yılsonu ile karşılaştırıldığında 2022 yılsonunda ihraççı banka sayısının 5'den 11'e, ihraç sayısının 14'den 25'e ve ihraçlardan kaynaklanan yükümlülük tutarının 2 milyar ABD dolarından 6,3 milyar ABD dolarına yükseldiği görülmektedir. Söz konusu tutar sektörün toplam bilanço yükümlülüklerinin %0,8'ine ve toplam ihraç edilen menkul kıymetlerin %36'sına tekabül etmektedir.

Bankaların çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik üzerindeki nihai ve asıl etkisi gerek şirketler kesimine gerekse hanehalklarına sağladığı finansman aracılığıyla olmaktadır. Ülkemizde henüz ulusal düzeyde kabul görmüş bir sürdürülebilirlik taksonomisinin bulunmaması dolayısıyla bankaların kullandıkları finansmanı nesnel, güvenilir ve karşılaştırılabilir bir şekilde "sürdürülebilir" yahut "yeşil" olarak etiketlemeleri mümkün olamamaktadır. Bununla birlikte, Soru Seti kapsamında bankalardan 2022 yıl sonu itibarıyla, "kendi tanım ve kabulleri çerçevesinde" sürdürülebilirlik alanlarına yönelik kullandıkları kredileri bildirmeleri istenmiştir.

Bu kapsamda, 33 banka tarafından toplam 494 milyar TL tutarında ticari ve kurumsal kredi kullandırıldığı beyan edilmiş olup bu tutar sektörün toplam kredi hacminin %6,5'ine tekabül etmektedir. Bu finansmanın yarıdan fazlası (%56) yenilenebilir enerjiye yönelik olup bunu kadın girişimciliği (%13) ve sağlık ve sosyal hizmetler (%7) takip etmektedir. Yenilenebilir enerji finansmanının bu yüksek payında, Türk bankacılık sektörünün son yıllarda bu alana önemli ölçüde finansman sağlamasının yanı sıra yenilenebilir enerji finansmanına yönelik projelerin etiketlenmesinde ve tasnifindeki nispi kolaylığın da etkili olduğu değerlendirilmektedir. Başta enerji ve kaynak verimliliği olmak üzere diğer sürdürülebilirlik alanlarına yönelik somut ve nesnel kriterlerin bulunmaması verilerin oransal dağılım ve karşılaştırılabilirlik açısından temkinli şekilde yorumlanmasını gerektirmektedir.

Bireysel krediler tarafında ise, 13 banka tarafından toplam yaklaşık 19 milyar TL tutarında kredi beyan edilmiş olup bu kredilerin toplam kredi hacmi içerisindeki payı %0,25 civarındadır. Bu krediler %96'lık pay ile ağırlıklı olarak enerji verimliliği yüksek binalara kullandırılan kredilerden oluşmakta, bu kredileri %4'lük pay ile düşük emisyonlu taşıt finansmanı izlemektedir. Yüksek enerji performansına sahip binalara sağlanan finansmanın bu ağırlıklı payında, ticari ve kurumsal kredilerdekine benzer şekilde, bu kredilerin BDDK'nın ilgili düzenlemesi çerçevesinde tasnif edilmekte olmasının da etkisi bulunmaktadır.

Genel olarak bakıldığında, bankalarca yapılan bildirimlere dayalı olarak, bankacılık sektörü kredi portföyünün yaklaşık %6,75'inin sürdürülebilirlik alanlarına tahsis edildiği görülmektedir. Sürdürülebilir ve yeşil ekonomiye geçiş süreci açısından kritik bir öneme sahip bulunan emisyon azaltımı ile enerji ve kaynak verimliliğine yönelik finansmanın bu oran içerisinde (4,2 puan ile) önemli bir paya sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Gerek ticari ve kurumsal gerekse bireysel krediler açısından dikkat çekici hususlardan birisi de her iki grupta da sürdürülebilirlik alanlarına sağlanan kredilerin TGA oranlarının diğer kredilerden, tasnif edilemeyen kredilerden ve toplam kredilerden düşük olmasıdır. Bu durumun, sürdürülebilirlik alanlarının bankalar için orta ve uzun vadede istikrarlı ve daha az riskli plasman alanları olduğu yönündeki değerlendirme ve tahminleri destekler nitelikte bir bulgu olduğu düşünülmektedir.

Yukarıda çeşitli boyutları itibarıyla ele alınan çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik konularında genel kabul görmüş kriterlere uyum performansı, yatırım stratejilerinde her geçen gün daha fazla dikkate alınmaktadır. Bankalar açısından, özellikle uluslararası fonlara erişim sağlanabilmesi ve başta yatırımcılar ve müşteriler olmak üzere ilgili paydaşlar nezdinde güven ve itibarın korunabilmesi açısından bu kriterlere uyum düzeyini yansıtan derecelendirme notları giderek bir ön şart haline almaktadır. Türkiye’de faaliyet gösteren ve aktif toplamları itibarıyla sektör payı %71 civarında olan 15 banka sürdürülebilirlik konusunda en az bir derecelendirme notuna sahip bulunmaktadır. Bu kapsamın tüm bankaları içerecek şekilde genişlemesi, bilgi asimetrisinin ve olası “yeşil boyama” faaliyetlerinin azaltılması açısından yararlı olacaktır.

Soru Seti kapsamında banka beyanlarına dayalı olarak elde edilen veri ve bilgiler, Türk bankacılık sektörünün çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik açısından, belli alanlardaki önemli gelişim ihtiyaçlarına rağmen, hatırı sayılır bir ilerleme sağladığına işaret etmektedir. Özellikle kurumsal yönetim unsurlarının daha somut ve net bir şekilde belirlenmesi, iklimle bağlantılı risklerin etkili yönetimine dair süreç ve metodolojilerin oluşturulması, sürdürülebilirlik raporlamasına yönelik altyapının tesis edilmesi, müşteri kabulünden başlamak suretiyle tüm finansman sürecinin çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik bakış açısıyla gözden geçirilmesi, veri üretim ve işleme kapasitesinin geliştirilmesi odaklanılması gereken konuların başında gelmektedir.

Diğer yandan, ilgili kamu otoritelerinin söz konusu gelişim alanlarında yönlendirici ve kolaylaştırıcı rol oynamaları kritik bir önem taşımaktadır. Bu kapsamda, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca hazırlıkları devam etmekte olan İklim Kanunu Taslağı ile yeşil taksonomi, sanayide yeşil dönüşüm belgesi ve karbon ticaret sistemi gibi uygulamaların, BDDK tarafından yeşil varlık oranına ve iklim risklerinin yönetimine dair yayımlanan tebliğ ve rehber taslaklarının ve KGK tarafından yayınlanan sürdürülebilirlik raporlama standartlarının hayata geçirilmesinin sürdürülebilir finansın ülkemizdeki gelişim sürecine yakın dönemde belirgin bir ivme kazandıracağı düşünülmektedir.